

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти

**Взаємодія логопеда з родиною у процесі корекції
мовленнєвих порушень у дітей**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 227 групи

Постевка Кристина Вікторівна

Керівник:

кандидат педагогічних наук

доцент Перепелюк І.Р.

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № ____ від _____ 2025 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Олійник М.І.

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Постевка К.В. Взаємодія логопеда з родиною у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ОКР «магістр» зі спеціальності 016.01 Спеціальна освіта (Логопедія). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2025. 72с.

У кваліфікаційній роботі всебічно охарактеризовано психолого-педагогічні особливості дітей з мовленнєвими порушеннями, розкрито причини та специфіку їх виникнення. Досліджено сучасні підходи та ефективні методи логопедичної допомоги. Особливу увагу приділено аналізу значення співпраці логопеда з родиною як важливої умови успішної корекційної роботи. Проведено дослідження рівня цієї взаємодії, виявлено основні труднощі та розроблено рекомендації щодо її оптимізації.

Ключові слова: логопедична взаємодія, корекція мовленнєвих порушень, діти з порушеннями мовлення, логопедичний супровід.

ABSTRACT

Postevka K.V. Interaction between speech therapists and families in the process of correcting speech disorders in children. – Manuscript. Qualification work for obtaining a Master's degree in the specialty 016.01 Special Education (Speech Therapy). Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2025. 72p.

The thesis comprehensively characterises the psychological and pedagogical characteristics of children with speech disorders and reveals the causes and specifics of their occurrence. Modern approaches and effective methods of speech therapy assistance are investigated. Particular attention is paid to analysing the importance of cooperation between speech therapists and families as an important condition for successful corrective work. The level of this interaction has been studied, the main difficulties have been identified, and recommendations for its optimisation have been developed.

Keywords: speech therapy interaction, correction of speech disorders, children with speech disorders, speech therapy support.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ К.В.Постевка

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ:	
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	7
1.1.Психолого-педагогічна характеристика дітей з мовленнєвими порушеннями	7
1.2.Аналіз сучасних підходів до логопедичної допомоги дітям.....	19
1.3.Роль родинно-логопедичної взаємодії у психомовленнєвому становленні дошкільника	29
РОЗДІЛ 2.ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПІВПРАЦІ	
ЛОГОПЕДА ТА РОДИНИ ПРИ ПОДОЛАННІ МОВЛЕННЄВИХ	
ПОРУШЕНЬ.....	36
2.1. Форми та методи роботи логопеда з батьками	36
2.2. Методика та результати дослідження співпраці логопеда з родиною у процесі корекції мовлення.....	46
2.3.Практичні рекомендації для логопедів і батьків щодо спільної корекційної роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями	50
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТОК.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Родина, являється найближчим соціальним оточенням дитини, сім'я відіграє особливо важливу роль у її розвитку. Проте вже існуюча на сьогоднішній день система роботи з батьками, які виховують дітей із порушеннями мовлення, не задовольняє зростаючих освітніх вимог суспільства до підростаючого покоління. Відсутність однієї системи обліку дітей групи ризику та дітей з вадами мовлення, різні дані щодо розвитку мовлення у дітей, відсутність єдиного корекційного центру педагогічного супроводу дитини є результатом втрати корекційного потенціалу родини. Першочергово у даному випадку йдеться про невідкладність активної співпраці логопеда та сім'ї у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей.

За допомогою теоретичного аналізу наукової літератури (Д. Бережна, Ю. Рібцун, Н. Васильєва, Л. Черніченко, О. Колишкін, І. Корнієнко, Н. Гаврилова, М. Шеремет, В. Конопляста, Л. Стахова) було підтверджено що ранній розвиток дитини є надважливим, і що розвиток мовлення залежить від розвивального потенціалу мовленнєвого середовища, від того яке спілкування з дорослими. Науковці О. Сухомлинський, А. Король, Ю. Клочкова, Т. Валентьєва, звертають нашу увагу на значимість якісної співпраці фахівців з родиною та доцільність корекційної роботи в умовах сім'ї з дітьми, які мають порушення мовлення.

Невід'ємною і важливою частиною є заохочення та зацікавленість батьків у корекційному процесі, науковці досліджували форми та методи роботи логопеда з батьками з метою їхньої мотивації до залучення в корекційний процес (О. Степанова, Т. Алтухова, О. Захарова, В. Кисличенко, І. Захарова).

Тим не менш, наукові дослідження, матеріали та досвід практичної роботи показують, що сім'я, котра виховує дитину з вадами мовлення, зіштовхується з багатьма проблемами.

На сьогоднішній день одним з головних напрямів логопедичної роботи є створення партнерських відносин між логопедом і батьками, це надає можливість забезпечити цілісний корекційний процес. Від того, як сильно батьки ознайомлені з недоліками мовленнєвого розвитку та методами допомоги, залежить успішність роботи фахівця.

В Україні проблема взаємодії логопеда з родиною, які виховують дитину з мовленнєвими порушеннями, залишається недослідженою та наразі недостатньо розроблена.

Узагальнююче вище сказане, дослідження на тему «Взаємодія логопеда з родиною у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей» зумовлена нагальною потребою у дослідженні сучасних підходів до організації співпраці логопеда з родиною, знаходження діючих методів взаємодії та використанні рекомендацій, котрі призводитимуть до підвищення логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості співпраці логопеда з родиною у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання:**

1. Описати психолого-педагогічну характеристику дітей з мовленнєвими порушеннями.
2. Дослідити сучасні підходи до логопедичної допомоги дітям
3. Проаналізувати значення співпраці логопеда з родиною у процесі логопедичної роботи.
4. Провести дослідження стану взаємодії логопеда з родиною в процесі корекції мовлення.

Об'єкт дослідження: процес корекції мовленнєвих порушень у дітей..

Предмет дослідження: особливості взаємодії логопеда з родиною у процесі корекції мовленнєвих порушень.

Методи дослідження: узагальнення, класифікація та систематизація наукової літератури з проблем мовленнєвого розвитку та логопедичної

допомоги дітям; аналіз і порівняння теоретичних підходів; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду вітчизняних і зарубіжних науковців; анкетування батьків як метод емпіричного дослідження.

База дослідження: Заклад дошкільної освіти(ясла-садок) комбінованого типу №45 «Країна дитинства» Чернівецької міської ради, Станівецький ЗДО Тарашанської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 1 додатку. Загальний обсяг роботи – 72 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1.Психолого-педагогічна характеристика дітей з мовленнєвими порушеннями

У часи змін в соціально-політичному житті українського суспільства, зазнають активних перетворень і така сфера життя як діти з особливостями психофізичного розвитку до яких належать діти із порушенням мовлення. Одним із головних завдань задля ефективного впливу корекційно-розвиткової роботи та будь-якої взаємодії є розуміння специфіки розвитку, поведінки дітей з порушеннями мовлення. Про порушення мовлення всім відомо ще з глибокої давнини. Без вагань, порушення існують так давно, як існує і людство. Це явище дедалі набуває все більшого поширення як серед дорослих людей, так і серед дітей.

За часів Гіппократа згадувалися майже всі форми порушення мовлення, які нам відомі, такі як: афонія, аномія, афазія, дислалія, дизартрія, ринолалія тощо [21].

Д.Бережна зауважує що мовлення, є вищою психічною функцією та найважливішою складовою пізнавальної діяльності, а також воно являє собою інструмент реалізації мовленнєвої поведінки та мисленнєвих процесів, мовлення в XIX та XX століттях було для психологів та лінгвістів предметом для особливого пізнання. При розвиненні природничих та гуманітарних дисциплін, питання дослідження цих явищ не стає менш актуальним, а навпаки знаходять та доповнюються новітніми відкриттями [1].

Як зазначає дослідниця Ю.Рібцун: «Володіння мовленням — це складний, багатогранний психічний процес, поява і розвиток подальшого якого залежить від багатьох чинників». Мовленнєве формування розпочинається коли достатнього рівня розвитку досягають :головний мозок,

слух, артикуляційний апарат дитини. На це зазвичай впливає середовище яке оточує дитину. Автор наголошує, якщо дитина не отримує достатньо нових яскравих емоцій та вражень та немає належних умов, що спонукають розвитку її рухів та мовлення, то затримується увесь психофізичний розвиток [33].

Н. Васильєва, В. Кисличенко, та Ю. Рібцун одногосно дотримуються думки що, розвиток мовлення дитини напряму залежить від певних закономірностей. Життєві умови та принципи виховання або ж сприяють даному процесу або ж навпаки гальмують його. Для майбутнього розвитку мовлення вирішальне значення посідає період перших років життя. Більша різноманітність причин ,які можуть призвести до затримки розвитку та мовленнєвого порушення у дітей старшого віку, пов'язані з їхніми умовами життя у ранньому дитинстві. У галузі спеціальної педагогіки головними причинами порушення розвитку дітей від 1 до 3 років являється як біологічні так і соціально-психологічні [3;19;36].

До біологічних відносяться безпосередньо ті, котрі мають вплив на розвинення організму та дитячого мозку. Дані чинники діють на різноманітних етапах дитячого розвитку:

- у період ембріонального розвитку, іншими словами «ембріопатії»;
- у період внутрішньоутробного розвитку плода (фетопатії);
- у період постнатального розвитку дитини.

Класифікація причин порушень мовлення у дитини:

Природжені, або набуті внаслідок травматичних станів чи захворювань, ушкодження центрального відділу нервової системи ,пов'язаною з мовленнєвою функцією;

Функціональні, без порушень анатомічних процесів або важких перенесених хвороб мовленнєвих органів та відділах центральної нервової системи.

Чинники які є причиною мовленнєвих порушень: метаболічна енцефалопатія, гіпоксія плоду внутрішньоутробна та при пологах, внутрішньоутробні інфекції , травми під час пологів, незбалансоване

харчування та перенесені матір'ю хвороби в період вагітності, хірургічні втручання, зокрема під загальною анестезією та інше. В них є різні ступені важкості – від дуже важких до таких що спеціалізується тільки лікар невролог, проте, зазвичай мають провідну роль яка негативно впливає на мовленнєвий розвиток дитини у ранньому віці. У дитини якій поставлений такий діагноз, дуже часто затримка розвитку мовлення.

Темпова затримка – так звана функціональна незрілість зон мозку які відповідають за мовлення та призводить до затримки розвитку мовлення коли та гармонійно розвивається в більш пізні терміни. Порухення соматичного характеру, такі як порушення дихальних органів, недостатньо розвинені голосові зв'язки, аденоїдит – гальмують розвиток і негативно діють на інтонацію та голосові якості(ринолалія, шепітне мовлення).До чинників які мають гальмівну дію також належить різновидність порушень мозку та апарату мовлення які є вродженими(щілина в м'яких тканинах губ та твердого піднебіння).Затримка вторинного характеру мовленнєвого розвитку має місце внаслідок порушень слухової, зорової, інтелектуальної та моторно-рухової сфери.

Класифікація чинників соціального та психологічного характеру:

- втрата ембріону на психологічному рівні, котре напряду впливає на «психологічну матрицю» ембріону за період внутрішньоутробного перебування(дитина не є бажаною, травми психологічного характеру у вагітної матері);
- емоційне знедолення. У випадку коли дитина позбавлена протягом перших двох років життя близького спілкування з мамою, або з тим хто виконує її роль, малюк не бачить лиця дорослих, в нього байдужий вираз обличчя, без емоційне, малюк не посміхається і не видає жодного звуку плачу. У відсутності здійсненні емоційної взаємодії дитини з іншою особою у дитини немає потреби у комунікації, в тому числі-мовленнєвому. Практика з такими дітьми розпочинається з встановлення емоційного контакту очей;

– чуттєва депривація, а точніше недостатність чуттєвого уміння, що проявляється в обмеженому світогляді дитини та її необізнаності. Через неможливість дитини виконувати маніпуляції з предметами, сприймаючи їх властивості та ознаки, поетапно у дитини зменшується необхідність в цьому. Зрозуміло, що коли зникає чи швидко зменшується сенсорний відділ і предметно-практична діяльність виникає ЗМР, виходячи з цього в юному віці мовлення є проявленням наочно-образного і наочно-дієвого типів мислення. Практична діяльність з даними дітьми бере початок з ігрової діяльності, які заохочують увагу до предметного середовища [36].

Такі прояви Л. Черніченко стверджує, що спостерігаються у випадках так званого «госпітального» синдрому, коли у дітей батьки яких занадто зайняті або ж незрілі, а також як внаслідок гіперопіки, коли батьки створюють занадто «охоронний» режим, при якому дитина не потребує спілкування, тому що всі фізичні потреби забезпечують батьки.

Для того аби виявити дітей групи ризику у яких порушення мовленнєвого розвитку необхідно в першу чергу звернути увагу на крик новонародженого. У випадку якщо він недостатньо сильний, монотонний, це повинно бути сигналом та насторожити, тому що в нормі крик повинен бути гучним і модульованим. Відмова дитини від грудного вигодовування у ранньому віці може означати те, що у немовляти м'язи ослаблені, мається на увазі ті які активно беруть участь у смоктальному акті (парез губ одно-або двосторонній). В результаті ці діти у грудному віці захлинаються їжею, для них більше властиві постійні відрижки. Іноді грудне вигодовування завдає складнощів через занадто коротку під'язичну вуздечку, тому рекомендовано таких дітей показати хірургу. Назальний відтінок надає голосу парез язикоглоткового нерва [22].

О. Колишкін наголошує що особливо важливо під час оцінювання порушень мовлення у дітей врахувати так звані «критичні періоди», коли відбувається найбільш інтенсивний розвиток всієї мовленнєвої системи:

Період перший (1-2 рік життя)-в цьому проміжку має місце формування мовлення й початок всього мовленнєвого розвитку, закладається комунікативна поведінка, і провідним чинником виступає потреба в спілкуванні;

Період другий (3 роки)-відбувається формування зв'язного мовлення, здійснюється перехід від ситуативних форм до контекстних, що потребує налагодженої роботи центральної нервової системи;

Період третій (6-7 років)-початковий розвиток мовленнєвого письма. Центральна нервова система дитини підвищує своє навантаження. У випадку зростання вимог потреб можуть відбутися так звані «зриви» нервових процесів з появою логоневрозу [4].

Період критичності мовленнєвого розвитку як результат мають як одиничний випадок, так і можуть з'єднуватися з різними чинниками які є несприятливими вважають Н. Савінова, І. Корнієнко, М. Берегова – а саме генетичні, загальна ослабленість дитини, порушення діяльності нервової системи тощо.

Протягом всього становлення логопедії, вчені намагалися створити класифікацію мовленнєвих недоліків, що охоплювало б всю їх різноманітність. Проте і в сьогоденні питання класифікації являється однією з нерозв'язаних не тільки для логопедії, а й для інших наук, які досліджують порушення мовленнєвої діяльності. Складність полягає в ряді причин, провідною з яких є мало інформованість самого мовленнєвого механізму, а також розбіжності у думках вчених про принципи, на яких вони побудовані [42].

На ранніх кроках виникнення логопедії як науки, в неї не було відокремленої класифікації, вона повністю спиралася на медичну класифікацію розладів мовлення. А. Кусмауль один з перших хто почав вивчати та проаналізував класифікацію мовленнєвих розладів з точки зору мовного дефекту, та систематизував термінологію в 1877 р. [54].

На даному етапі у науковому середовищі логопедії займають місце дві класифікації порушень мовлення – клініко-педагогічна та психолого-педагогічна або педагогічна (за Р. Левіною). Ці класифікації між собою не мають суперечностей, вони гармонійно доповнюють одна одну й створенні на ідеях порушення мовлення дітей, тобто таких, у яких немає недоліків слуху та інтелекту [4].

За даними Н. Гаврилова досить тривалий час мовленнєві недоліки вивчалися дисциплінами циклу що стосується медико-біологічних, тому й перші класифікації мовленнєвих порушень мали клініко-етіопатогенний напрямок. Поширеною і визначною поміж педагогів і лікарів є клініко-педагогічна класифікація порушення мовлення, основоположниками якої вважають М. Хватцев, Ф. Рау, О. Правдіна, С. Ляпідевський, Б. Гриншпун, та ін.

Класифікація клініко-педагогічної характеристики виокремлює дефекти мовлення із поміччю диференційованого методу, як зазначає Н. Гаврилова відбувається деталізація усіх форм і видів порушень мовлення. Практична діяльність за цією класифікацією відштовхується від підходу про загальне і до конкретного.

Дана класифікація полягається не тільки на одному критерії, а на цілому ряді лінгвістико-психологічних та клінічних критеріїв. Такий багаторівневий підхід майже унеможлиблює однобічне сприймання мовленнєвих розладів, натомість він спрямовує своє значення розладу в цілому [7].

Клініко-педагогічна класифікація більше опирається на традиційну для логопедії співдружність із медициною як зазначає О. Колишкін, проте, на відміну від клінічної, види порушення мовлення, котрі виділені, не залежить строго від форм захворювань. Вона переважно орієнтована на вплив та корекцію дефекту мовлення [4].

Відштовхуючись від виду мовленнєвого порушення, виділяються 2 великі групи: усне порушення та письмове порушення мовлення[5].

Усне порушення мовлення, у свою чергу, поділені на два різновиди які продемонстровані на рисунку 1.1:

Рис. 1.1 Типи порушень усного мовлення

Фонаційні мовленнєві порушення диференціюються в залежності від впливу на той чи інший ланцюг вимовної сторони мовлення:

- а) голосоутворення;
- б) темпо-ритмічна організація висловлювання;
- в) інтонаційно-мелодійного;
- г) звуковимовного [5].

До розладів фонаційного оформлення вислову належать:

1. Дисфонія (афонія) – відсутність або ж розлад фонації унаслідок патологічних змін голосового апарату.
2. Брадилалія – патологічно уповільнений темп мовлення.
3. Дислалія – порушення звук вимови при збереженому слуху та нормальній іннервації мовленнєвого апарату.
4. Тахилалія – патологічно пришвидшений мовленнєвий темп.
5. Заїкання – недолік темпо-ритмічної характеристики мовлення, яке зумовлюється судомним тонусом м'язів мовленнєвого апарату.
6. Ринолалія – недолік тембру голосу та звуку вимови, які зумовлені порушенням будови та функцій органів мовлення.

7.Дизартрія – порушення вимовності мовлення, яке спричинене слабкою іннервацією апарату мовлення.

До розладів структурно-семантичного (внутрішнього) оформлення висловлювання належать:

1. Алалія – недорозвинення або відсутність мовлення у результаті морфологічного пошкодження мовленнєвих зон кори головного мозку у періоді внутрішньоутробному або ранньому в процесі дитячого розвитку.

2. Афазія – це розлад мовлення, що виникає через часткову чи повну втрату мовлення, обумовлена локальним ураженням головного мозку.

Залежно від виду порушеного писемного мовлення виокремлюють дві групи: порушення експресивних процесів – порушення письма та рецептивних процесів - порушення читання.

Дислексія – частково-специфічний розлад читання, при якому утруднено розпізнаються та піддаються читанню літери.

Дисграфія – специфічно-часткове порушення письма. Проявляється в змішуванні та пропусканні літер.

При несформованості письма і читання мають на увазі про алексію та аграфію. За дослідженнями вчених дані ускладнення обумовлюються недоліками усного мовлення, несформованістю звукового аналізу та порушенням довільної уваги [5].

Друга класифікація (психолого-педагогічна) є загально прийнятою для користування у педагогіці. Вона заснована на умовах аналізу станів структурних компонентів мовної системи фонетичної (звуковимовна), лексична та граматична системи.

Науковці М. Шеремет, В. Тарасун, В. Конопляста визначають що розлади мовлення в представленій нижче класифікації виокремлюються на два типи які представлені на рисунку 1.2: перший тип характеризується порушенням засобів спілкування(фонетико-фонематичне і загальне недорозвинення мовлення); другий тип характеризується розладом використання засобів спілкування.

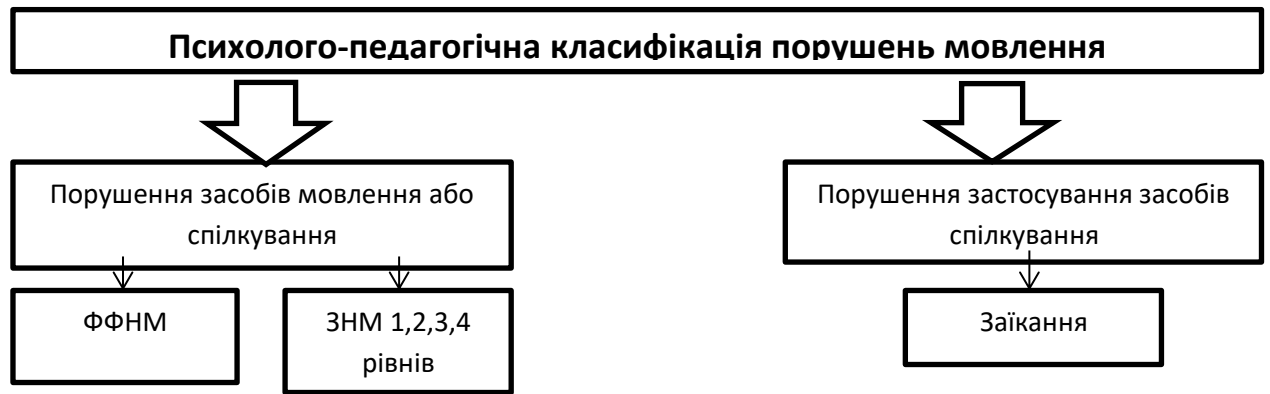

Рис. 1.2 Порушення мовлення за психолого-педагогічною класифікацією

Згідно даної класифікації вчені виділяють наступні групи мовленнєвих порушень:

- фонетичні розлади мовлення, зокрема вимова окремих звуків;
- фонетико-фонематичні відхилення мовлення;
- недорозвиненість лексико-граматичної сторони мовлення;
- загальна несформованість мовлення [25].

Фонетичні порушення мовлення – це група розладів мовлення, коли при сформованому фонематичному слуху, лексики та граматики порушується тільки вимова. Сторона фонетики містить в собі звукове і мелодико-інтонаційне оформлення вислову.

До розладів фонетики Н. Гаврилова відносить:

- помилки у вимові звуків;
- деформація складової структури слова;
- відхилення у просодичній організації мовлення.

Ці розлади проявляються не тільки в ході логопедичної діагностики, це може побачити безпосередньо і класний керівник.

Дефект звуковимови стосується окремих звуків або ж цілої групи, декількох груп [7].

Ю. Рібцун дотримується думки що в нормі в молодшому шкільному віці усі діти вже засвоїли звуко-складову структуру складних слів. Пропуски голосних та приголосних звуків, скорочення складів вказує на мовленнєві порушення у дитини[36].

С. Конопляста та Т. Сак під фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення(ФФНМ) розуміють те, що із порушенням фонетики проявляється також і дефект фонематичних процесів:

- фонематичне сприймання;
- аналіз та синтез;
- фонематичне уявлення.

У дітей при ФФНМ розглядаються розлади вимовної сторони мовлення і особливо фонематичний слух який сприяє впізнавання та розрізнення рідної мови. Слух та інтелект в даній категорії дітей збережений [26].

На думку Ю. Рібцун найчастіше в учнів порушення звукової сторони мовлення проявляються змішуванням, заміною та спотворенням звуків. Найбільш часто відбувається заміна складних для артикуляції звуків на більш прості [р] на [л], [ш] на [ф] та ін.

Безпосереднім чинником порушення звуковимовної сторони у дитини з фонетико-фонематичним порушенням є неможливість оволодіти фонематичним аналізом а саме: виокремити звуки, порахувати кількість і назвати їх послідовність.

Також Ю. Рібцун поряд з порушенням мовленнєвого характеру виділяє особливості які властиві для вищих психічних функцій: труднощі в утриманні уваги на об'єкт, ускладнення при перемиканні уваги з одного на інше, стійкість пам'яті(особливо стосується вербального матеріалу).Все це ускладнює успішність в навчанні та є причиною коливання в успішності [23].

Лексико-граматичне недорозвинення мовлення (ЛГНМ) І. Марченко описує це недорозвинення як такий при якому у дитини звуковимова в нормі, збережені фонематичні процеси, проте допустимий неповний словниковий запас, дефект граматичної будови мови, також характеризується порушенням

писемного мовлення. Дітям важко дається використання форм однини і множини, теперішній та минулий час, слова з суфіксами та без, але вони вміють виділити рід іменників, відмінюють слова за особами та відмінками, тобто йде мова про морфологічну та синтаксичну систему[30].

Загальний недорозвиток мовлення(ЗНМ) – це складний розлад мовлення, внаслідок якого у дитини із нормальним слухом та інтелектом, є порушення всіх складових мови: граматики, фонетики, словниковий запас. Може проявлятися в різних формах: це може бути повною відсутністю комунікації або розширена мова з певними лексико-граматичними та фонетичними елементами недорозвитку, тому С. Поліщук виділяє три рівні ЗНМ:

I рівень загального недорозвинення мовлення – мова фраз не сформована. Словниковий запас неповний, при спілкуванні діти більше використовують міміку, жести, не мають поняття різних слів, можуть відтворювати тільки один-два склади [32].

Л. Стахова та А. Волкова у процесі вивчення виявили що у вимові дітей з II рівнем ЗНМ є прості речення що в основному складаються з 2-3 слів, мова збіднена і типова, діти не знають значення багатьох слів, неправильно використовують форми відмінків, не вживають однину і множинну тощо. Звуки вимовляються із спотвореннями, замінами та пропусками, звуковий аналіз та синтез діти не готові використовувати [44].

В. Фурман стверджує що серед усіх мовленнєвих недоліків, найчастіше трапляється третій рівень загального недорозвитку мовлення. Третій рівень виділяється використанням фраз з проявами лексико-граматичними та фонетико-фонематичними недорозвиненнями. На даному етапі діти володіють частинами мови, правильно застосовують граматичні форми(прості), утворюють складні, складносурядні та складнопідрядні речення. Для учнів не є труднощами називати предмети, знаки, дії тощо. Однак якщо більш детально вивчити всі мовленнєві сторони, виявиться що всі компоненти розвинені не ідеально [51].

Л. Лук'яник досліджуючи дану категорію дітей, виявив що порушено не тільки мовлення, а також й емоційно-вольова частина. Характеризується відставанням у проявленні емоцій, найбільше виражається емоційна нестійкість, лабільність та нездатність самостійно приймати рішення, виходячи з цього легко піддаються натиску. Такі діти неспокійні, тривожні, легко від сміху переходять до плачу [28].

До 2 групи (недолік з використанням засобів спілкування) входить заїкання та порушення темпо-ритмічної мовленнєвої сторони [49].

Зазвичай, заїкання проявляється в дітей 2-5 років стверджує О. Колишкін, тобто під час формування розгорнутого мовлення фразами, переважно – у дітей, котрі легко емоційно збуджуються.

Логоневроз – захворювання невротичне що стосується мовленнєвої сфери, яке проявляється як наслідок психічної травми яка з часом пом'якшується. Характеризується заїканням, відмовою від активного мовлення – мовчанням. При даному захворюванні спостерігається зниження самооцінки, зростає загальна тривожність, настрій пригнічується тощо. Також, характерною ознакою є логофобія. Лікування переважно складається з методів психотерапії [4].

Наведені вище класифікації показують стан теорії логопедії на сьогоднішній день. Вони не суперечать одна одній, а навпаки – взаємо доповнюють.

Дослідниця О. Мартинчук зазначає, що у дітей з порушенням мовлення зазвичай існують функціональні та органічні відхилення у стані центральної нервової системи. Тобто, мається на увазі що даній категорії дітей властиві такі особливості як: важке перенесення транспортних поїздки, погане самопочуття від тривалого гойдання на гойдалках, різноманітні рухові дефекти(рівноваги, координації рухів, недостатня координація між дрібною моторикою рук і рухами артикуляційного апарату), діти швидко втомлюються, роздратовуються, настрій в них переважно постійно змінюється, емоційна нестійкість, нестійка увага та пам'ять, розуміння словесних інструкцій на

низькому рівні, pojawiaються невротичні реакції (негативна поведінка, підвищена збудливість, агресія або навпаки надмірна сором'язливість). Мотивація, увага та моторика розвинені недостатньо й характеризуються слабкою стійкістю та диференційованістю [29].

1.2. Аналіз сучасних підходів до логопедичної допомоги дітям

Логопедична допомога є визначальним компонентом у боротьбі з мовленнєвими труднощами, зокрема з порушенням звуковимови, що є чи не однією з найпопулярніших проблем серед дітей різної вікової категорії. Проте, в Україні немає чітко визначених стандартів для організації цієї допомоги, що значно ускладнює забезпечення високої якості надання даних послуг.

Міністерство освіти і науки України у 1993 р. видало «Положення про логопедичні пункти системи освіти», Л. Черніченко зазначає: «Що в ньому висвітлювалися питання організації системи логопунктів в Україні, організації та змісту логопедичної роботи в них, обов'язки вчителя-логопеда, питання керівництва і контролю діяльності логопедів, вимоги до приміщення, обладнання та порядок фінансування логопункту». В додатках до Положення висвітлений приклад документації [34].

Є. Соботович у даний період часу займається вивченням питань що стосується навчання, виховання та дитячого розвитку при порушеному в них розвитку мовлення (проблема психолінгвістичної періодизації розвитку мовлення у дитини, розвиткові особливості, навчальний та виховний процес для дітей із загальним недорозвитком мовлення та мовленнєвий розвиток в розумово відсталих дітей), В. Тарасун вивчає проблему корекційно-превентивного навчання дітей із порушеннями мовлення, М. Шеремет здійснює дослідження проблеми мовленнєвого розвитку у дітей із слаборозвиненим органом слуху, Н. Чередніченко організовує роботу аби попередити та виправити вади писемного мовлення в дітей, що настановує на

перегляд наукових засад щодо створення навчальних програм для дітей з порушенням розвитку мовлення [34].

Протягом багатьох років завдяки багатогранній праці вчених та практиків на сьогоднішній день в Україні налагоджено діє система спеціалізованих закладів для дітей з мовленнєвими вадами [34].

Зацікавленість у вивченні удосконалення організації логопедичної допомоги обумовлена переліком чинників. Як вказує А. Макаренка порушення мовлення було і залишається однією з найпоширеніших проблем психофізичного розвитку дошкільнят та дітей шкільного віку, це вимагає залучення більшої частини дитячого населення. Логопедичну допомогу надають дітям в закладах різноманітного відомчого підпорядкування, проте їх дії не завжди узгоджені в роботі. Це вимагає необхідність у майбутньому вдосконаленні логопедичної допомоги в напрямку єдиного корекційного простору. Актуальною залишається також і вирішення такої проблеми як підготовка кадрового складу логопедів, так як від цього залежить результативність корекційного процесу [47].

В Україні логопедична допомога для дітей в яких є мовленнєві труднощі здійснюється в межах логопедичних пунктів, в закладах дошкільної, загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрах, дитячих поліклініках та в центрах територіально-соціального обслуговування. Л. Черніченко стверджує, що регламентується дана діяльність нормативно-правовими актами, зокрема такими як Закон України «Про освіту».

У системі освіти діє розгалужена система спеціалізованих закладів для дітей із мовленнєвими вадами, яка охоплює:

- 1) дошкільні установи: спеціальні дитячі садки для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, а також спеціальні групи при загальних дошкільних закладах для дітей із ЗНМ, з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення та з заїканням;
- 2) спеціальні загальноосвітні школи-інтернати для дітей із тяжкими мовленнєвими вадами;

3) логопедичні пункти на базі масових та спеціальних шкіл.

Особливість логопедичної допомоги в Україні визначається принципом ранньої діагностики й своєчасної педагогічної підтримки, що підтверджується значною кількістю саме дошкільних закладів для дітей із ТВМ [34].

Також за словами вченої логопедична робота в спеціалізованих закладах дошкільної освіти починається на початку вересня з 2-3-тижневого обстеження мовленнєвого розвитку дітей, також обстежується стан моторики (загальна та дрібна), виявляють рівень розвитку психіки. Наступним кроком після обстеження дитини є складання логопедом індивідуального плану корекційної практики, згідно за яким до обідньої перерви він проводить заняття (фронтальні, підгрупові та індивідуальні). Після обідньої перерви, згідно логопедичних завдань, вихователь проводить з дітьми заняття-підгрупові та індивідуальні. При проведенні усього комплексу корекційного навчання в установі дошкільної освіти необхідно поєднати спеціальні логопедичні заняття із виконанням вимог які є загально програмовані [34].

Спеціалізовані школи для дітей ТВМ містять 2 корпуси:

- *першим відділенням* є для дітей із ЗНМ, в них наявні алалія, афазія, дизартрія, ринолалія це суттєво ускладнює або ж унеможлиблює їхнє навчання в масовій школі;
- *другим відділенням* виокремлюють для дітей із важкою формою заїкання, але при нормально розвиненому мовленні.

Виправлення усних і писемних мовленнєвих порушень у школярів із ТВМ здійснюється шляхом цілеспрямованої та безперервної роботи протягом усього навчально-виховного процесу, але Ю. Рібцун найбільше звертає увагу що саме на уроках рідної мови в найбільшій мірі виконується ефективна корекція. Логопедична робота з дітьми із ТВМ в школі виконується за допомогою поєднування індивідуальних та фронтальних форм роботи. Заняття індивідуального характеру, логопед повинен проводити у час поза уроками. При спеціалізованих школах логопедична робота передбачає

залучення до корекційної роботи не тільки логопеда, а і вчителя та вихователя. Останнім часом спостерігається все більше зростання кількості дітей із мовленнєвими порушеннями. І на думку Ю. Рібцун, не всі вони вимагають інтенсивної корекційної роботи в спеціальних закладах. Для швидкого та ефективного вирішення даної проблеми для організації та впровадження корекційно-розвивального навчання для дітей із недоліками мовлення, було створено логопедичні пункти [37].

Однією з головних особливостей роботи вчителя-логопеда в загальноосвітній школі, є безперервний прийом учнів на логопункт протягом цілого року навчання, працюючи паралельно з 20-30 учнями. На логопедичних пунктах при загальноосвітніх школах логопедична допомога надається дітям старших дошкільних груп, чиї мовленнєві порушення є перешкодою для успішного навчання. Логопед школи має обслуговувати щонайменше 20 початкових класів. Основною формою навчально-корекційної роботи є групові заняття, що проводяться через день з усіма категоріями учнів. Для дітей із дизартрією, ринолалією та іншими вадами мовлення, зумовленими порушеннями будови артикуляційного апарату, організовуються індивідуальні заняття 2-3 рази на тиждень [47].

Вчені А. Ревть та Л. Голембійовська у своїй праці наголошують, що «головна мета логопедичної допомоги в дошкільних закладах є забезпечення ефективності навчально-виховного процесу та розвитку осіб із мовленнєвими порушеннями, а також попередження порушення мовлення та в майбутньому неуспішності в школі» [35].

Надання логопедичної допомоги в системі охорони здоров'я є найменш дослідженою темою на думку А. Макаренка, оскільки основна увага науковців направлена на вивчення специфіки організації логопедичних кабінетів в поліклініках та корекції вад мовлення в них у молодших школярів, дошкільників в межах неврологічних відділень [47].

В системі охорони здоров'я логопедична допомога надається при поліклініках та психоневрологічних диспансерах (як дитячих, так і

дорослих), де функціонують логопедичні кабінети для осіб різного віку з мовленнєвими порушеннями. Також організовано спеціалізовані ясла для дітей із мовленнєвими труднощами, зокрема із затримкою мовленнєвого розвитку та заїканням. У своїй праці Ю. Пінчук зазначає, що головний напрям роботи вчителя-логопеда в амбулаторно-поліклінічних закладах направлений на даних видах послуг, як діагностика, консультація, корекція з дітьми які мають звуковимовні порушення. Логопеди у свою чергу готують необхідні матеріали для навчання та при потребі співпрацює із лікарями та іншими спеціалістами. Окрім цього, вони консультують сім'ї пацієнтів та надають рекомендації щодо проведення тих чи інших занять в умовах дому [31].

Аби потрапити на прийом до логопеда в поліклініці, необхідно дотриматися двох основних правил:

1. Для початку батьки або ж законні представники дитини повинні звернутися до сімейного лікаря за місцем проживання. Лікар проведе обстеження і за умови якщо виявить необхідність то оформить направлення до логопеда.

2. З направленням від сімейного лікаря необхідно записатися на прийом вже напряду до логопеда. Запис можна здійснити через реєстратуру або ж за допомогою електронних сервісів.

Система соціального захисту містить спеціалізовані будинки дитини, завдання якими являються виявлення та коригувати мовлення в дітей. Допомога дітям надається у дитячих дошкільних та шкільних психоневрологічних санаторіях, які лікуються від різних неврологічних захворюваннях, дітям із ЗНМ, мовленнєвою затримкою, заїканням. У системі охорони здоров'я організовується допомога й для осіб дорослого віку, яка організована стаціонарно, напівстаціонарно, амбулаторно.

На основі комплексного підходу здійснюється організація логопедичної допомоги підліткам з порушенням мовлення, що сприяє розвитку системи лікувально-реабілітаційних заходів та корекційно-

логопедичних втручань. У сьогоднішній в Україні діє більше 40 законів, які мають відношення до охорони здоров'я, враховуючи дітей та підлітків [17].

До закладів Міністерства охорони здоров'я, що реалізують профілактичний і лікувальний етапи корекційної роботи, О. Губарь відносить: центри медичної реабілітації, амбулаторно-поліклінічні та стаціонарні установи охорони здоров'я, де здійснюється медико-психолого-педагогічна діагностика та впроваджується індивідуальна програма медико-соціальної реабілітації, а також дитячі санаторії психоневрологічного профілю [14].

За словами О. Колишкіна, логопедична допомога особам із мовленнєвими порушеннями, незалежно від типу закладу, може бути ефективною лише за умови комплексного медико-психолого-педагогічного підходу. Такий процес реабілітації передбачає участь команди фахівців – логопеда, лікаря та психолога – відповідно до індивідуальних потреб дитини чи дорослого з мовленнєвою патологією [4].

Л. Стахова визначила, що логопедична допомога направлена на стимуляцію мовленнєвого розвитку та компенсує порушення діяльності мовлення, і організовується згідно принципів педагогіки [52].

Однією з основних складових логопедичної роботи Л. Черніченко визначає ранню діагностику та своєчасну комплексну психолого-педагогічну підтримку дитини з мовленнєвими порушеннями як важливий чинник, від належної організації якого значною мірою залежить запобігання появі вторинних відхилень у розвитку психофізичних функцій [34, с.11].

Для зменшення кількості дітей які відносяться до даної категорії Л. Черніченко наполягає на проведенні довготривалої роботи, яка має на мету ранню діагностику(на перших роках життя дитини) різних порушень враховуючи і порушення мовлення. Важливою та складною проблемою є відставання дітей у розвитку мовлення, вона вимагає вчасної діагностики і корекції. Належну увагу корекції відставання дитини в мовленнєвому розвитку від молодшого дошкільного віку повинні педагоги та батьки [34, с.4].

У дітей із порушенням розвитку мовлення в різноманітній формі та різного ступеня виявляють недолік здібностей комунікації. О. Гаяш характеризує дітей із тяжкими вадами мовлення переважно як таких що не проявляють ініціативи до спілкування, не вміють поводитись в різноманітних ситуаціях взагалі, або тільки за допомогою дорослих, важко вдаються до комунікації, емоційно втомлені. Це несе за собою вимоги до цілеспрямованого навчання засобами спілкування й вміння їх застосовувати на практичній основі. Виходячи з цього педагог який працює з дітьми з мовленнєвими порушеннями повинен вести корекційну роботу не тільки враховуючи фонетично, лексичну та граматичну будову мовлення, а й подолання супроводжуваних недоліків, котрі ускладнюють реабілітаційний процес дитини [10,с.46].

Успішність корекційної роботи логопеда на думку Т. Гайван та С. Макарова напряму залежить від взаємодії з вихователями групи, які беруть участь у роботі корекційно-виховному та загальноосвітньому напрямках. Вихователі логопедичних груп знають не тільки характери порушень мовлення, а й володіють різними прийомами корекційного впливу для виправлення цих недоліків [8,с.13].

Ю. Рібцун вважає гру основним провідником діяльності дитини дошкільної логопедичної групи, протягом якої відбувається перетворення у сфері психіки та соціуму, формуються умови для переходу на новий щабель розвитку [41,с.38].

Сьогоднішні сучасні переміни в політичній стороні спеціалізованої дошкільної освіти України наштовхнули Ю. Рібцун зробити вагомий внесок у створенні програмно-методичного забезпечення корекційного навчання дітей із фонетико-фонематичним та загальним недорозвитком мовлення, обґрунтувавши актуальність таких розробок і впровадивши у навчально-виховний процес дошкільних закладів сучасні ігрові технології. Застосування ігрових технологій формує багатогранний корекційно-розвивальний процес у

вигляді цікавої захоплюючої гри, також допомагає педагогу у комплексному та ефективному вирішенні навчальних, виховних і розвивальних завдань[40].

Ю. Рібцун стверджує що дзеркало являється першим помічником для учителя-логопеда, особливо на перших етапах виконання корекційно-розвивальної роботи. В арсеналі логопеда налічується дзеркало для обстеження, логопедичне дзеркало, логопедичне дзеркало, що «розмовляє», логопедичне дзеркало з отвором. А шпатель це найпростіший інструмент учителя-логопеда, аби для того щоб обстежити артикуляційний апарат дитини. Вони існують одноразові(стерильні дерев'яні чи пластикові) та багаторазові (металеві) і використовується також і для постановки звуків та логопедичного масажу.

Зонди «Talk Tools» який використовується для вправ кінчика язика за своєю формою схожий на станок із пластмасового матеріалу для гоління, на основній робочій стороні стержня якого вільно розхитується кулька з металу. Роторозширювачі сприяють розтягуванню укороченої верхньої та нижньої губної зв'язки, забезпечуючи механічний вплив на артикуляційний апарат під час постановки та автоматизації звуків завдяки фіксації губ або широко відкритого рота у статичних положеннях. Різновидність роторозширювачів включають в себе роторозширювач «Котушка», «Logi Bloc».

Також до помічників учителя логопеда відносять «міні рогачик», «навігатор язика», постановочні пластмасові зонди, трейнери, «жуйка», «грабер», «жувальний трикутник», «молоточок», «безпечна трубочка», обладнання «Ліп Блок», логопедичні масажери (м'яка вібраційна рукавичка Skil-Care, масажери виготовлені з деревини берези, медичні масажери для тіла «Диво-пальчик»)

Останнім часом все популярнішим стає використання в логопедичній практиці комп'ютерних застосунків. Комп'ютерні технології, які надають можливість корегувати мовленнєві порушення навіть в онлайн форматі, на жаль, існують тільки на англomовних платформах. «Палатометер» це комп'ютерна програма яка являє собою відповідну програму яка показує для

вчителя-логопеда так і логопату, коли при вимові відбувається неправильно, у яких конкретно точках мовно-рухового апарату йде порушення [40].

С. Цьома вважає, що правильна організація логопедичного процесу має на меті подолати та пом'якшити мовленнєві та психічні порушення. Корекційна робота, являється спеціальною ланкою педагогічного впливу на дітей, яка має декілька специфічних вимог та особливостей які обов'язково повинні бути враховані при здійсненні ефективного корекційно-розвивального навчання та виховання дітей у яких наявні загальні та фонетико-фонематичні мовленнєві недоліки.

1. Індивідуальність та диференціація педагогічних методів, прийомів та засобів які стосуються кожного дошкільника індивідуально; пошук індивідуалізації підходів до дітей.

2. Заняття які проводить логопед повинні мати характер комбінованості та гри, це надає можливість непомітно для дитини перемикає її увагу з одного виду діяльності на інший, при цьому не втрачаючи уваги й інтересу.

3. Сформованість діяльності наслідування. Обов'язково потрібно щоб дитина «побачила», навчилась слухати та чути мовлення. Для початку дитина наслідує дії відносно предметів, рухи рук, ніг, голови і тільки згодом рухи артикуляційного апарату, звуки та слова.

4. Спостереження за емоційним і психологічним станом дитини, з акцентом на своєчасне виявлення моменту та способу переключення її уваги.

5. Створення ситуацій успіху: у процесі занять важливо організувати умови, що стимулюють у дитини потребу висловлюватися.

6. Враховувати повільний темп сформованості нових навичок мовлення.

7. Інтеграція зусиль вчителя-логопеда, практичного психолога, музичного керівника та вихователів це те що вимагає логопедичний процес. За умови високого рівня професійності та узгодженої співпраці у процесі корекційної роботи.

8. Постійна взаємодія з батьками на тісній основі: батьки беруть на себе обов'язок забезпечення затребуваності тих умінь, які закладаються на заняттях з логопедом, контролюючи коректне мовлення у дитини під час різноманітних діяльностей у які бере участь дитина вдома.

Протягом навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку в логопедичній групі постає питання вирішення наступних завдань:

- формування фонетичної системи;
- розвиток фонематичного сприймання повноцінно;
- формування навичок звукоскладового аналізу та синтезу;
- збагачення та активізація імпресивного та експресивного словників;
- вдосконалення граматичних порушень;
- розвиток зв'язного мовлення;
- формування активної мовленнєвої праці дітей;
- розвиток просодичних компонентів мовлення;
- сприяння гармонійному розвитку особистості дитини з порушенням мовлення [46].

Індивідуальний підхід до дитини є одним з основних принципів сучасної логопедичної допомоги, потрібно враховувати вікові, психологічні, мовленнєві та когнітивні особливості дитини. Зокрема, Н. Гринькова та Н. Шагай зазначають, що логопедична робота повинна опиратися на дослідженні мовленнєвого статусу дитини поетапно, з майбутнім оформленням індивідуальної корекційної програми в межах інклюзивних умов [12].

Ми крокуємо в ногу із сучасністю, тому інформаційно-комунікаційні технології все більш активніше набирають популярності у логопедичній практиці. Згідно з дослідженнями Н. Лопатинської та Є. Коломієць, мультимедійні презентації, логопедичні мобільні застосунки та інтерактивні ігри сприяють підвищенню мотивації дитини, особливо це стосується дітей у старшому дошкільному віці [27].

О. Галян та З. Борисенко вважають, що активне включення батьків до процесу корекції, є необхідним, так як регулярне відвідування занять, участь у тренінгах та виконання домашніх завдань, які рекомендує логопед, дозволяє реалізувати індивідуальну програму розвитку дитини, з урахуванням особливостей та потреб. Також такий підхід ефективно підвищує корекційні заходи, систематизує та влаштовує послідовність у роботі з дитиною [9].

1.3. Роль родинно-логопедичної взаємодії у психомовленнєвому становленні дошкільник

Родина, котра виховує дитину з особливими освітніми потребами, надаючи допомогу дитині, має право на підтримку та допомогу. О. Сухомлинський підкреслив, що педагог зобов'язується співпрацювати з родиною та активно залучати її до своєї роботи, для вирішення проблем питання виховання та розвитку. Освітньо-корекційний процес необхідно починати відразу, якщо дитина хоче добре розвиватися в сім'ї або родині, яка її замінює. Підтримувати зв'язок з родиною потрібно на основі довіри, співпраці та взаєморозумінні, аби досягти ефективного результату. Кожна ситуація унікальна, кожна сім'я є особливою та проблеми дітей також різні [20, с. 119].

У сфері педагогіки супровід останнім часом є актуальною як з науково-теоретичної, так і з практичної точки зору. У педагогіці визначення «педагогічний супровід» набуло поширення не так давно. Це залежить від нового етапу розвитку концепції особистісно орієнтованої освіти, котра базується на ідеях про взаємозв'язок між навчанням і життям і досвідом дитини. Це бере початок від ідей гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського; ідей виховання Ш. Амонашвілі; концепціями педагогічної антропології К. Ушинського.

А. Король проаналізував соціально-психологічні проблеми, з якими зіштовхуються сім'ї, котрі виховують дітей з особливими потребами:

- їх супроводжують психоемоційні стани негативного характеру, особливо відчуття сорому та провини, напруження у сімейних обставинах, а також нездійснення запланованих життєвих планів;
- через обмеження в інформаційних ресурсах, зокрема літератури, нестача ранньої діагностики, програм корекції та лікування, та заходи які розвивають компенсаторні функції дитини;
- недостатня зацікавленість до співпраці із соціальними службами призводить до соціальної ізоляції;
- важко дається отримання належних пільгових довідок, а також допомога матеріальна та соціальна [24].

Дані проблеми ведуть до порушення системи батьківсько-дитячих відносин, непослідовність та суперечливість по відношенню до дитини, також велика ймовірність того що батьки відмовляться від виховання даної категорії дітей.

Передумовою якісної співпраці з логопедом вчені А. Турубарова, Ю. Ключкова та А. Король виділяють декілька ключових чинників: батьки повинні володіти мотиваційним ставленням до корекційної роботи, підвищувати свою педагогічну компетентність, особливо поглибити свої знання у галузі логопедії, також активне залучення дорослих до всіх видів та етапів корекційного процесу. Особливістю цих передумов є те, що ефективна логопедична допомога вимагає злагодженого партнерства між спеціалістом та сім'єю, що дає нам змогу цілісно забезпечити мовленнєвий розвиток дитини [50].

Як показує аналіз наукової літератури, в загальному проблема співпраці між батьками та педагогами не є важливо новою для вітчизняної педагогіки. Проте незалежна розробка теорії та практики даного питання, а ще зобов'язаність ревізії підходів котрі ведуть до вирішення в умовах сучасності, говорить про актуальність та цінність наукових досліджень цього напрямку.

«Взаємодія» поняття яке у педагогічній та логопедичній практиці несе сенс процесу згуртованої діяльності, котра має на мету активне залучення усіх членів, обговорені думок, інформації та обмін досвідом для досягнення спільної мети. У разі логопедичної роботи взаємодія між логопедом та батьками є основою для корекційного процесу, це забезпечує цілісний розвиток мовлення та комунікації у дітей. Вона опирається на принципах співпрацювання, взаємної довіри та відповідальності [50, с. 53-57].

Оскільки саме сім'я, а особливо батьки являються найближчим оточенням для дитини, значення цінності співпраці логопеда та батьків надзвичайно висока. Це напряду впливає на розвиток мовлення дитини. За ствердженням І. Дичківської, роль батьків полягає у підтримці під час логопедичної корекції та активно бути учасниками даного процесу. Батьки можуть спостерігати за прогресом в мовленнєвих навичках дитини поза заняттями, під час занять, виконувати домашні вправи і підтримувати на достатньому рівні для того аби закріпити навички, які були отримані на заняттях з логопедом [15].

Важливим аспектом співпраці логопеда з батьками є зворотній зв'язок. Логопед надає інформацію про прогрес який відбувається у дитини, її досягнення у корекції мовлення, а також надає рекомендації щодо підтримки мовленнєвого розвитку вдома. Дана комунікація надає батькам краще розуміти потреби дитини й ефективніше брати участь у процесі корекції. Активна взаємодія батьків із логопедом ефективно впливають на результативність корекційної роботи, так підтверджують дослідження.

Діти, батьки чиї залучені до регулярного виконання домашніх завдань та підтримують спілкування із логопедом, помічають значний прогрес мовленнєвих і комунікативних навичках. Відповідальність та результативність має на мету виконання домашніх вправ, дотримання батьками рекомендацій логопеда та активна участь батьків у житті дитини. Тільки при умові взаємної співпраці буде досягнута висока ефективність корекційної роботи.

Щоб взаємодія була ефективною насамперед очікується, щоб батьки отримували від логопеда консультації та підтримку. Часто на їхньому шляху трапляються труднощі із виконанням домашніх вправ або незнання в організації навчального процесу. Тому логопед повинен детально роз'яснити значення вправ, надавати відповідні рекомендації, поради та відкрито надавати відповіді на запитання. Основа успішної взаємодії являється регулярне спілкування, підтримка та спільна мета до позитивних змін.

Партнерська взаємодія в освіті розглядається як система різноманітних методів і прийомів, яка заснована на гуманізмі та творчих підходах. Логопед є наставником і другом, а сім'я активний учасник освітнього процесу, котрий ґрунтується на взаємній довірі [50 с. 53-57].

На рівні держави співпраця освітніх закладах з батьками регулюється законами України, як «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», а також міжнародними документами, зокрема Конвенцією ООН про права дитини. Акти підкреслюють необхідність у спільної відповідальності за розвитком дитини.

Співпраця між батьками та вихователем є способом взаємодії, оснований на рівності та взаємоповазі, не зважаючи від соціального статусу учасників. Це має на меті взаємне бажання для досягнення цілей що стосується освіти та дії котрі узгоджені. Одним з основних аспектів є позиційна рівність, толерантність та активна участь партнера до комунікації та надання психологічної підтримки один одному. Успішна співпраця базується на ключовому чинникові – спілкуванні між батьками та вихователями, адже забезпечується можливість у отриманні зворотного зв'язку, надання адресної допомоги та спільного формулювання цілей і завдань виховного процесу. Ефективність та якість такої взаємодії характеризується одностайністю поглядів на освітній процес, це наштовхує на ефективне досягнення результатів котрі були на меті [55].

Проте, дослідження вказують на те, що порушення у спілкуванні між вихователем та батьками можуть являтися як наслідок емпіричного та

стихійного методу до організації такої співпраці, коли вона не основана на системних, теоретично і експериментально обґрунтованих принципах відбору методів та змісту. Виходячи з цього важливо при успішній взаємодії розробляти та впроваджувати системні підходи, котрі сприятимуть детальному вивченню партнерських відносин між вихователями та батьками.

На початку налагодження співпраці між логопедом і сім'єю, необхідно вивчити мікроклімат родини, виховний потенціал та характеристики стосунків всередині сім'ї. Логопед оцінює наскільки високий рівень готовності батьків до участі у корекційному процесі мовлення та комунікації дитини, та їхнє вміння до підтримки цього процесу в стінах дому. Це є основним етапом, так як від рівня участі та підтримки зі сторони сім'ї залежить успіх корекційної роботи. Далі формується так звана модель взаємодії логопеда та батьків, де спільною силою та підтримкою шукають основні шляхи розвитку дитини. Вчені зауважують значимість даного етапу, адже він надає можливість до розробки індивідуальної програми корекції мовлення, що враховує як рекомендації з боку логопеда, так і умови та можливість, що панують у родині. Спільне планування й домовленість дій надають основу для створення ефективного виховного середовища, котре підтримуватиме дитину при вдосконаленні мовленнєвих навичок. Внесення у роботу розроблених методів здійснюється через різні форми співпраці між батьками і логопедом. Як зазначає дослідниця Т. Валентьєва, це консультації котрі проводяться індивідуально, події колективного плану, участь у творчих проектах і в загальному у проектній діяльності. Така співпраця надає батькам не тільки краще розуміння особливостей логопедичної корекції, а й активно брати участь у процес розвитку дитини [2].

Важливим аспектом партнерської взаємодії це постійний моніторинг та корекція спільної роботи. Такий процес діагностує успішну співпрацю між логопедом і батьками, виявлення можливих порушень і проблем, котрі з'являються під час процесу реалізації заходів щодо корекції. Вчасні та регулярні обговорення результатів та способи покращення взаємодії

наштовхують на підвищення ефективності навчання та розвитку дитини. Моніторинг допомагає логопеду вчасно видозмінювати методики роботи, що адаптує процес під потреби дитини та можливості батьків. Аби організувати успішну співпрацю з сім'єю педагоги сучасності застосовують у своїй практиці безліч методів та видозмінені форми співпраці. У таблиці 1 представлено інформацію щодо мобільних засобів комунікації, котрі використовуються для створення різних форм співпраці між батьками та педагогом [53].

Таблиця 1

Засоби мобільної комунікації

Форма роботи	Конференції, збори, тренінги	Анкетування, опитування батьків	Консультації, індивідуальні бесіди	Семінари, тренінги, збори
Засіб комунікації	YouTube	Google Forms	Viber, WhatsApp, Telegram	Google meet, Zoom
Мета	Створення інтерактивного формату, демонстрація відеоматеріалів.	Швидкий збір інформації.	Обговорення питань у чаті та приватно.	Проведення відеоконференцій.

Ознайомившись з великою кількістю літератури, котрі стосуються цього питання, варто зазначити, що родини, котрі виховують дитину-логопата, логопедичний супровід здійснюється за наступними основними напрямками:

- надання необхідної інформації;
- діагностика та консультації;
- виконання роботи з корекції логотипу;

- надання психологічної допомоги сім'ї;
- робота повинна відповідати принципу всебічного розвитку [13].

Програма роботи з дитячою групою ризику або відхиленнями в мовленнєвому розвитку, розроблена А. Корнєвим, передбачає такі напрямки в залежності від особливостей розвитку мовлення дитини:

- створення комфортних умов для спілкування, навчити батьків гри з дитиною як повністю стимулювати мовленнєвий розвиток;
- настановити дитину до говоріння, коли вона працює з експертами;
- залучення дітей та їхніх батьків до спільних ігор;
- корекція педагогічна;
- рекомендації та поради батькам [11].

Отже, корекційно-виховна робота з дітьми-логопатами є дуже організованою системою, котра вміщує в собі логопедизацію всього освітньо-виховного процесу та життя дитини в родині. Усвідомлене та залучене включення родини і логопеда, психолога та вихователів у даний процес є важливим компонентом підвищення ефективності навчання, виховання та корекції мовлення даної категорії дітей. Сім'ї котрі виховують дитину з мовленнєвими порушеннями, вимагають логопедичного супроводу. Це особливо індивідуально-психологічна, педагогічна та корекційно-логопедична допомога, яка спрямована на особистісний розвиток дитини-логопата та сприяння її досягнень максимальної незалежності.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПІВПРАЦІ ЛОГОПЕДА ТА РОДИНИ ПРИ ПОДОЛАННІ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ

2.1. Форми та методи роботи логопеда з батьками

Сьогодні для дітей з мовленнєвим порушенням ,виховання та їхнє навчання проводиться загальноосвітньою та спеціалізованою мережею закладів. Особливе місце у системі комплексної роботи, котра проводиться із вихованцями даної ланки посідає родина, яка у свою чергу являється головним учасником заходів корекційно-реабілітаційної категорії.

О. Степанова зазначає, що робота між логопедом і батьками дітей із порушеннями мовлення повинна проводитися у наступних видах:

- 1) Просвіта для батьків психолого-педагогічного напрямку;
- 2) Утворення гармонійних стосунків між дітьми та їх батьками;
- 3) Формування конструктивного оцінювання стану дитини, поміч батькам;
- 4) Покращення соціальних зв'язків сім'ї;
- 5) Ознайомлення та навчання батьків прийомам корекційно-логопедичної роботи, із наступним простеженням за її виконанням [45].

Основну увагу у роботі з батьками необхідно приділити на створенні роботи з активізації та поповненню словникового запасу дитини, вмінні правильно побудувати речення та логічно, послідовно і коректно висказувати свої думки, розповідати про свої враження, моменти та події. Батьків вчать вправ які направлені на вдосконаленні лексики та граматики мовлення, побудованих із врахуванням тематичного підходу добору матеріалів. Освоєння граматичної та теми лексики на корекційних заняттях одночасно, кращому засвоєнню матеріалу для дітей, сприяє закріплення цієї теми вдома. Важливо продемонструвати батькам, що надзвичайно позитивно та

результативно впливає на дитину ситуації спілкування, спільна діяльність яка збагачує знання та загальні уявлення дитини про середовище яке його оточує, збагачення досвіду почуттів, активна робота розумової та мовленнєвих процесів.

Т. Алтухова зазначає, що основне значення в роботі з батьками являється створення мотиваційного відношення батьків до занять дитини корекційного виду, так як лише тоді як батьки самовпевнюються у необхідності та значущості проведення з дитиною заняття з спеціалістом, може йти мова про значиме підвищення результативності корекційної роботи й зменшенні її термінів [45].

О. Захарова стверджує, що в умовах співпраці батьків з логопедом, перші активно знайомляться з видами особливостей утворення в дітей умінь аналізу звуків та синтезу, розвиток вид робіт графічних вмінь і зорово-моторної координації рухів. Для батьків проводиться пояснення цілей і прийомів корекційної роботи з вдосконалення рухів органів артикуляційного апарата, демонструється коректні виконання гімнастичних вправ для артикуляції, методика для оцінювання чіткості, плавності та диференційованості рухів. Опісля батьками опановується прийоми для відпрацювання коректної звуковимови та їх відокремлення, вивчають знання та вміння з формування слухової уваги в дітей молодшого шкільного віку, а саме можливість чути та вирізняти певні звуки, добавляти слова із спеціальним звуком та ін. [45].

Педагогам необхідно пояснити батькам, що хвилювання у дитини свого порушення відображається на її особистісному розвитку, поведінці та власної соціалізації. Часто у даної ланки дітей низька самооцінка, в них присутній страх у не змозі спілкуватися з однолітками. Окрім порушеної емоційно-вольової сфери в дітей з мовленнєвими порушеннями бувають такі симптоми як: недорозвиток дрібної моторики рук, погано розвинене почуття ритму, знижений розвиток пам'яті, уваги, сприйняття, пізніше формується словесне та логічне мислення, аніж у дітей такого ж віку у яких відсутнє порушення

мовлення. Все вище перераховане потребує значимої уваги від дорослих до даної категорії дітей. Виходячи з цього, логопед зобов'язаний пояснювати батькам труднощі побудови виховно-навчального процесу у дітей з мовленнєвими порушеннями. Часто, в цих дітей сильна стомлюваність, яка швидко з'являється, має місце їхня емоційна невірноваженість та невпевненість. Також необхідно розвивати наступні процеси психіки: мислення, пам'ять, увага та уява [45].

У власних працях Ю. Рібцун стверджує, що варто виокремити наступні головні принципи роботи вчителя-логопеда з батьками: індивідуальні, групові, колективні та масові.

Форма роботи індивідуального характеру проводиться за допомогою «живої» комунікації з батьками однієї дитини: вирішення батьками завдання за спеціальними зошитами індивідуальної роботи з дітьми, організація бесід, консультацій для родини, спостереження батьків за індивідуальними заняттями вчителя-логопеда, комплектування зошита взаємозв'язку.

Групові форми організовуються із батьками в умовах логопедичної групи: створення плакатів для батьків, оформлення папок-пересувок «Педагогічна вітальня», «Навчаємось разом», «Логопед радить», організація міні-бібліотеки з дитячою та спеціальною логопедичною літературою, колективна підготовка до свят, влаштування екскурсійних днів, поміч батьків у складанні матеріалу для створення логопедичних альбомів і наочних підручників, створення скриньок питань, батьківська участь у проведенні анкетування, батьківські збори, організація партнерських занять «Батьки-діти».

Колективні форми роботи проводяться за допомогою комунікації з батьками дітей молодших логопедичних груп навчального закладу дошкільної освіти, заповнення анкет, організація масових батьківських зборів, колективні розмови, дискусійні зустрічі, заохочення батьків до усунення критичних ситуацій та важких завдань, створення вечорів на різні тематики, ділові ігри, круглі столи, демонстрація батькам методично-наукових та сучасної

літератури. Батьки разом з дітьми та педагогами дошкільного навчального закладу проводять масові форми роботи: заохочують батьків до організації, участі та підготовки різного виду свят «Діти і батьки», «Сімейні гостини», розважальні ігри, свята спортивної тематики, вікторини, вечори дозвілля, «Дні відкритих дверей», «Міст родини», практикуми, семінари, конференції, круглі столи, засідання на виїзних територіях, наукові освітні заходи, лекторіях з участю практичних психологів, медиків та працівників соціальних служб [39].

Однією важливою формою співпраці логопеда з батьками є «зошит для домашніх завдань», Ю. Рібцун наголошує, що залежно від того яка форма мовленнєвого порушення наявна, завдання в цьому зошиті задаються не тільки з вимови звуків, а й по утворенню словника, вмінь та навичок граматики, на розвинення уваги та пам'яті. Логопед заповнює зошит два-три рази на тиждень, аби вдома систематично проводилися заняття [38].

Ми вважаємо, що такий метод роботи дозволяє логопедові бачити наскільки зацікавлені та залучені у корекційний процес батьки, а також спостерігати психолого-педагогічний рівень компетенції батьків з тих чи інших питань. Вище сказана інформація у подальшому буде слугувати підставою для індивідуальних батьківських консультацій проведених логопедом.

В. Кисличенко до видів співпраці з батьками відносить:

- батьківські збори. На них логопед ознайомлює батьків з тією нормативною документацією яку використовує у своїй роботі, а також програмами, дитячими успіхами та навпаки труднощами з якими вони зіштовхувалися у процесі корекційному.
- консультації вчителя-логопеда індивідуального типу, в процесі котрих для батьків надається власні поради щодо покращення мовлення або удосконалення психічно-пізнавальних процесів дитини.
- «Зошити для домашніх логопедичних завдань», які створені для характерної роботи з дітьми. Вони слугують допомогою для батьків при закріпленні вже набутих дитиною мовленнєвих навичок та умінь. Натомість

для логопеда цей зошит є допомогою при аналізі розвитку кожної дитини і для створення оптимально комфортних умов взаємозв'язку між особами, які задіяні в корекційний процес.

- Анкети для батьків використовуються з метою уточнення стану їхньої зацікавленості у розвитку дитини, дослідити їхні потреби та дізнатися чи влаштовує їх корекційний процес [19].

В кінці вересня проводяться перші групові батьківські збори, де обговорюються ряд питань, які об'єднані з:

- Збагаченням батьківських знань про порушення мовлення (ЗНМ), як він проявляється та чинники вирішення;
- Обґрунтуванням невідкладності та обов'язковості для дітей спеціальної освіти в середовищі молодшої логопедичної групи;
- Опрацювання розкладу роботи дошкільного навчального закладу, із завданнями закладу(загальні навчально-виховні та корекційно-розвивальні);
- Знайомством з річною організаційною та планувальною роботою логопеда, вихователів;
- Представленням змісту, інформації та матеріалів логопедичних занять у початковий навчальний термін;

Наступні батьківські збори організовуються в середині навчального року, на яких:

- Підсумовуються результати роботи за період півріччя;
- Спостерігається прогрес дитячого розвитку;
- Відбувається оцінка позитивної ролі кожної родини, у комплексній системі корекції та розвитку;

Наприкінці року навчання відбуваються останні(треті) збори батьків, в процесі яких:

- Узагальнюються результати роботи яка була проведена;
- Складаються рекомендації відносно індивідуального майбутнього корекційного процесу;

- Звертається увага на шанс розвинення мовлення на оздоровчолітній сезон у домашньому середовищі.

На первинних батьківських зборах логопед наголошує свою увагу на можливі труднощі, які виникають внаслідок:

- Утрудненій адаптації дитини до навколишнього середовища спеціалізованого навчально-дошкільного закладу, важке перенесення розлуки з батьками;
- Недостатньо сформованого рівня поведінки в суспільстві, навчального процесу, догляду за собою, гігієнічно-культурні вміння;
- Нездатністю гратися колективно, дитячий негативізм тощо [39].

Для вирішення мовленнєвих порушень у дітей, особливо важливе значення має тісна співпраця логопеда з батьками. Батьківська допомога для дитини найцінніша та обов'язкова. Так як, по-перше, думка батьків є найбільшим авторитетом дитини, а по-друге, лише у батьків є нагода щоденно удосконалювати вже набуті вміння в умовах живої, безпосередньої комунікації із власною дитиною. Виходячи з цього розуміємо, що свідома участь батьків у корекційному процесі є важливою та неповторною.

Звичайно що, до складу вдалої співпраці логопеда і батьків, потрібно зазначити чинник інформованості. Під зазначеним маємо на увазі теоретичну підготовку логопеда, який вміє та готовий надати чітку відповідь на різного виду питань від батьків про порушення мовлення і індивідуальну корекцію в загальному, а також конкретно про дитину. Професіоналізм спеціаліста, безумовно викликає довіру батьків. Не менш цінним, являється також проінформувати батьків про фахівця, про види та напрямки його роботи. В даному випадку допоможуть статті про різні порушення мовлення які складені різними папками, про вправи для самостійного розв'язання дітьми з порушеннями мовлення для розвитку моторики артикуляції, індивідуальні рекомендації з мовленнєвого розвитку. Якщо мова йде про інформацію, яка озвучується в ході консультацій, то вона краще засвоюється батьками, якщо її промовляти якомога лаконічніше з максимальною відсутністю термінів [45].

Батькам сучасності важлива постійна підтримка з боку логопеда під час вирішення питань розвитку мовлення дитини. Співпраця родини і вчителя-логопеда все більше набирає затребуваності, що наштовхує логопеда до пошуку новітніх способів взаємодії, форм та методів інформування логопедичних знань [45].

В системі освіти вже є сформовані й затверджено сталі, або традиційні форми роботи педагогів з сім'ями, проте на сьогоднішній день все більше з'являються сучасніші форми. До вже загальноприйнятих форм ми відносимо: батьківські збори, індивідуальні або групові консультації, бесіди, анкетування, семінари та ін.. Вищеперераховані форми на даний час в освітніх закладах мають місце, проте все більше стають другорядними. Через те що в батьків активне життя, нажаль не вистачає часу на індивідуальні бесіди з логопедами, педагогами, все рідше стають учасниками батьківських зборів, не встигають концентрувати свою увагу на логопедичні куточки та логопедичні поради [43].

І. Захарова у своєму посібнику «Інформаційні технології в освіті» зазначає, що головною метою користування інформаційно-комп'ютерними технологіями у спеціалізованій педагогіці являється не навчання дітей підлаштованими основами інформатики та техніки обчислювання, а мета полягає у загальному перетворенні їх на засоби розвитку вищих функцій психіки: мовлення, увага, уява та мислення [18].

Тому сучасниками розроблена система форм взаємодії вчителя-логопеда з батьками під час корекції, яка надає можливість тісного взаємозв'язку з сім'ями, онлайн консультувати, спостерігати корекційний процес в умовах дому.

1) Skype – застосунок, який надає можливість швидкій та доступній можливості отримати консультативну поміч зі сторони спеціаліста. Особливо зручний для осіб які проживають не близько до закладів освіти, або з різних на те причин не в змозі зустрітися з логопедом.

Важливі переваги: заощадження часу, спілкування з спеціалістом в зручному для себе середовищі, зручний у випадку неможливості покинути стіни дому з різних мотивів.

Мінуси: можливі прогалини зі зв'язком, недостатнє використання робочих методик, недостатнє бачення міміки, жестів, вигляду батьків.

2) Вебінар(Webinar) – один з різновидів веб-конференцій, проведення дистанційних зустрічей, бесід або демонстрацій через Інтернет в реальному режимі часу. Через такий спосіб консультування, кожен із задіяних осіб розташовуються поблизу особистого комп'ютера, а зв'язок здійснюється між усіма через веб-застосунок.

3) Інтернет-сторінка в умовах дому. Домашня інтернет-сторінка освітнього закладу є сучасним методом співпраці з родиною. Ця сторінка по-перше є доступною інформаційною мережею для батьків, вона містить і функцію консультації. Тут, поміж невід'ємної для даної сторінки матеріалів, ще знаходиться посилання на різного роду форуми, вебінари, Skype-контакти логопедів, різні методичні рекомендації для батьків та дидактичний матеріал.

4) Влаштування ігор ділового характеру на батьківських зборах, зустрічей родин та при реалізації «круглих столів» [43].

Організація ділових ігор для батьків проводяться задля розвинення їхньої мотивації, обізнаності та активного залучення знань педагогіки під час корекційної практики з дітьми. Для влаштування цієї форм взаємодії можуть застосовуватися різні класифікації ігор: дослідного, дидактичного характеру, рефлексивно-оцінні, спонукально-мотиваційні.

Розглянемо більш детально зразки ділових ігор:

- Застосування «Педагогічного рингу» (дослідна) надає можливість глянути на питання розвитку психолого-педагогічної обізнаності з критичної, новаторської та консерваторської точки зору. Батьки можуть виступити у «неприйнятій» для себе ролі. Тут удосконалюється вміння логічно відстоювати свою думку, компетентність у дискусійному обговоренні важливих тем. Рекомендуються наступні теми: «Сімейні можливості у

розвитку мовлення дітей», «Моє середовище закликання дитини з мовленнєвим порушенням до соціуму».

- Під час гри «Знавці» (мотиваційно-спонукальна) учасників поділяють на команди та надають право обирати питання залежно від кількості гравців і діляться між ними за бажанням. Після того як гравці проводять невелику підготовку, учасники команд у порядку черги відповідають на запитання. Журі повинні здійснити оцінювання відповідей і обирають переможця. Приблизна ігрова тематика: «Знавці вербальної та невербальної системи спілкування», «Домашня ігротека» та ін.

- «Родинний калейдоскоп» (рефлексивно-оцінна). Під час даної гри учасники поділені на групи. Окрема група обирає проблему, яка, на їхню думку є найбільш актуальною для дискусії, вони формулюють її, обґрунтовують на свій лад, розробляють запитання. Опісля відбувається голосування і за кількістю голосів, обирається одна із тем. Таким методом, виявляють проблему яка є найбільш важливою для всіх учасників. Для використання можуть бути представлені наступні теми: «Як мотивувати мовленнєвий розвиток в домашніх умовах у дитини».

- «Командний ланцюг» (дидактична). Задля її проведення формуються команди з 5-6 учасників. Кожен гравець отримує фішку, яка пересувається ігровому полю, відповідно за вказівками кубика. На запитання дають відповіді відповідно за номером сектора. Журі оцінюють відповідь кожного у балах. Перемогу отримує команда, яка набирає найбільшу суму балів. Тут може бути запропонована така тематика: «Сімейна роль в особистісному розвитку дитини у якій наявні важкі мовленнєві порушення» [43].

Вище запропоновані ділові ігри допоможуть розвитку самостійності та активної творчості для кожного з батьків. Вони за допомогою цих ігор максимально активізують вже наявні знання гри, створить спокійний емоційний клімат для найсильнішого його виявлення в повній мірі, для передання досвіду. В цих іграх в найбільшій мірі удосконалюється вміння

приймати рішення в безпосередньо живій ситуації, відстоювати це рішення, мати творче ставлення до власних обов'язків, бути ініціативним.

Сімейні зустрічі вважаються дієвими для розвитку обізнаності батьків, які виховують дитину з тяжкими мовленнєвими порушеннями. Їхньою метою є – формування знань про обмін враженнями, життєвими подіями, ділення досвідом роботи один з одним. Тематикою для різних зустрічей з батьками можуть бути такі теми: «Дитячий веселковий світ», «Нехай в сердечках проживає добро», «Рухливі ручки в сина, доні, тата й мами» та ін. Перевагою таких зустрічей, являється змога дітей разом зі своїми батьками провести час якісно, виготовляючи своїми руками творчу роботу – різні аплікації, конструктори, малювання.

Конференції батьків мають корисну форму роботи, мета батьківських конференцій – пропаганда досвіду роботи батьків з проблематикою дієвості корекційно-логопедичного процесу в родинах. Дані зустрічі проводяться 1-2 рази на рік, зазвичай її організацією займається сама адміністрація дошкільного закладу освіти або ж самий комітет батьків разом із педагогами. На цих конференціях батьки з віддалених сторін світу обмінюються власним досвідом виховання дітей з мовленнєвим порушенням в сімейному середовищі, розширюються поняття форм і змісту роботи з усіх сторін, до прикладу: формування фізичного виховання, виховання, взаємовідносини з дитиною в родині. Часто батьки які є активнішими, стараються якомога ширше та більше розказати про власний досвід роботи із важкими та індивідуальними формами роботи: про мовленнєвий розвиток, розвинення сприймання слуху та з інших популярних питань. Батьки показують різноманітні цікаві посібники, ігри, ілюстрації, відео та аудіо записи. Такі конференції позитивно впливають на тих батьків, які на початку шляху сумнівалися у своїх педагогічних вміннях або зовсім на покладали надію на здатності власної дитини.

5) Інтернет-квест – мова йде про завдання з перешкодами з елементами рольової гри, при виконанні якого потрібно використовувати

інтернет ресурси інформаційного характеру. Наприклад, якщо інтернет-квест створений для педагогічної просвіти батьків, це може бути віртуальна подорож по сайту для батьків, де вони виконуючи завдання, вкінці отримують сторінку звітного результату. Для проведення інтернет-квесту потрібно пройти кілька етапів: початковий, рольовий та заключний. Завдання для виконання є індивідуальні та групові.

б) Семінари-практикуми із застосуванням допоміжних технологій таких як інтерактивна дошка та мультимедійні засоби.

Така форма роботи забезпечує батькам спільну діяльність із дітьми. Основним чинником є присутність хоча б одного з батьків, це сильно змінить у кращу сторону рівень володіння цими логопедичними знаннями і вміннями, батьки так би мовити займають посаду «сімейний логопед» для дитини [43].

2.2. Методика та результати дослідження співпраці логопеда з родиною у процесі корекції мовлення

В основі організованого дослідження особливостей співпраці родини та логопеда у процесі логопедичної роботи було використано теоретичні та методичні напрацювання провідних українських учених, зокрема Ю. Рібцун у праці «Співпраця вчителя-логопеда з батьками», де ґрунтовно розкрито значення партнерської взаємодії фахівця з родинним оточенням дитини, та Т. Федій, яка розробила опитувальник «Анкета для батьків. Мовлення моєї дитини», спрямований на вивчення мовленнєвого розвитку дітей та обізнаності батьків щодо корекційного процесу.

Ці джерела лягли в основу укладання анкети, адаптованої до цілей нашого дослідження. Запитання були розроблені з урахуванням особливостей родинного середовища та спрямовані на виявлення рівня поінформованості, готовності до співпраці, активності батьків у процесі мовленнєвої корекції та

потреб у методичній підтримці. Опитування проводилося серед батьків дітей, які мають мовленнєві порушення, з метою глибшого розуміння чинників, що впливають на ефективність логопедичної допомоги у контексті сімейної взаємодії.

Анкетування проводилось серед 20 батьків дітей дошкільного віку, які мають різний рівень мовленнєвих порушень, але регулярно працюють з логопедом.

Опитувальник складався з 19 питань, спрямованих на з'ясування ставлення батьків до мовленнєвого розвитку дітей, їхнього розуміння логопедичної корекції та власної участі в домашній підтримці мовлення. Результати аналізувалися за такими блоками:

- самосприйняття мовленнєвих труднощів дитини,
- рівень обізнаності щодо логопедичних методів,
- частота і характер домашніх вправ,
- впевненість батьків у власних навичках,
- потреби в інформаційній підтримці (Додаток А).

Проаналізуємо відповіді батьків по кожному блоку.

1. Усвідомлення мовленнєвих проблем дитини

Відповіді батьків показали, що 84 % респондентів усвідомлюють наявність у своєї дитини мовленнєвих труднощів: вони відзначали затримку звуковимови, труднощі з побудовою фраз, плутанину звуків, невиразну мову. Проте лише 48 % батьків змогли конкретно назвати вид порушення, поставлений логопедом, а 52 % давали лише загальні описи («неправильно каже деякі слова», «труднощі з реченнями»). Це свідчить про обмежене розуміння специфіки мовленнєвого порушення.

Більшість батьків (72 %) зазначили, що проблеми мовлення стали помітними у віці 3–4 років, але лише 42 % звернулися до спеціаліста до 5 років. Решта 58 % відклали візит до логопеда через упевненість, що «саме мине» або «виросте з цим», що вказує на недостатню обізнаність щодо важливості ранньої корекції.

2. Обізнаність батьків щодо логопедичних методів

Наступна група питань стосувалася знань батьків про логопедичні підходи. Лише 34 % респондентів могли назвати конкретні логопедичні методи, які застосовуються до їхньої дитини (наприклад, артикуляційна гімнастика, ігрові вправи на звуки). Решта 64 % змогли відповісти лише загально: «вправи з логопедом», «граматичні ігри» без конкретизації.

Коли запитували про розуміння мети занять, 48 % зазначили, що знають, що логопед працює над вимовою звуків, 29 % вважали, що логопед «просто займається з дитиною», а 23 % не змогли чітко сформулювати, чим саме займається логопед. Така розбіжність у розумінні методів і завдань свідчить про загальну недостатню поінформованість батьків.

3. Домашні завдання: частота, характер, виконання

В окремому блоці анкетування питали про домашні логопедичні вправи. Лише 44 % батьків отримували чітко прописані домашні завдання, а 56 % повідомили, що «логопед просить займатися, але не пояснює, як саме». З них 48 % застосовували вправи нерегулярно (1-2 рази на тиждень), тоді як лише 22 % виконували вправи щодня, як рекомендується у фахових джерелах.

Аналіз відповідей показав, що серед тих, хто займається щодня, 62 % відчували позитивну динаміку мовлення, тоді як серед тих, хто займається 1-2 рази на тиждень – лише 28 % помітили зміни. Це підтверджує важливість регулярної домашньої корекційної роботи, однак низька частота занять показує, що батьки не завжди розуміють її значення або не мають для цього достатніх навичок.

4. Батьківська впевненість у власних навичках

Коли батьків просили оцінити рівень власної впевненості у здатності допомогти дитині, 9 % відповіли «дуже впевнений», 37 % – «скоріше впевнений», 32 % – «не дуже впевнений», і 22 % – «не впевнений зовсім».

Основними причинами невпевненості батьки називали: неясність рекомендацій логопеда; невміння пояснити дитині вправу; відсутність часу/мотивації.

Ці дані свідчать, що значна частина батьків відчуває дефіцит компетентності у питаннях корекції мовлення, що негативно впливає на якість домашньої підтримки.

5. Інформаційні потреби батьків

У заключному блоці анкетування респондентів просили оцінити власні потреби щодо додаткової інформації. Переважна більшість (68 %) висловили бажання отримувати детальніші пояснення методів, вправ та цілей занять, 66 % бажали практичні відео або демонстрації вправ, 54 % — консультації щодо створення мовленнєвого середовища вдома.

Лише 20 % вважали, що достатньо знань, отриманих від логопеда під час занять, і 14 % не вбачали потреби у додатковому навчанні. Такий результат вказує на високий запит батьків на підтримку та професійний супровід корекційного процесу.

Аналіз відкритих відповідей дав змогу виділити кілька ключових проблем, які повторювалися:

1. *Незрозумілість інструкцій*: багато батьків писали, що логопед дає загальні рекомендації, але не пояснює, як саме виконувати вправи дома, через що заняття стають неефективними.

2. *Відсутність часу*: деякі батьки зазначали, що через зайнятість «не вистачає часу на регулярні заняття з дитиною», навіть якщо вони розуміють їх важливість.

3. *Низька мотивація дітей*: деякі батьки відмітили, що дитина неохоче виконує домашні вправи, що ускладнює роботу і робить її менш регулярною.

4. *Стресові ситуації*: декілька батьків називали момент «емоційного напруження» під час занять, коли дитина втомлюється або почувається незадоволеною, що створює конфлікти.

Проведене анкетування показало, що батьки добре усвідомлюють наявність мовленнєвих труднощів у своєї дитини, але часто не мають повного розуміння специфіки порушення та методів його корекції. Недостатня поінформованість щодо логопедичних підходів, неясність домашніх завдань і

відсутність впевненості у власних навичках створюють бар'єри для ефективної участі батьків у корекційному процесі.

Це підтверджується тим, що менше третини батьків займаються з дитиною щодня, а більшість – нерегулярно або взагалі не виконують домашніх вправ. Значна частина респондентів висловили потребу в додатковій інформаційній підтримці, доступних навчальних матеріалах та практичних порадах щодо організації домашніх занять.

Отже, це свідчать про необхідність системного інформування батьків про логопедичні методи, надання детальних домашніх рекомендацій, а також сприяння формуванню навичок підтримки мовленнєвого розвитку у сімейному середовищі.

2.3. Практичні рекомендації для логопедів і батьків щодо спільної корекційної роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями

В ході аналізу констатувального експерименту ми визначили що тріада «логопед-дитина-батьки» є на даний час актуальним проблематичним питанням, так як з відповідей батьків ми отримали результат, що більша частина не беруть участь у логопедичних заняттях, і відповідно, в них немає можливості спостерігати за правильною технікою з подальшим виконанням завдань вдома, і звертаючи увагу, що більшість рекомендацій були створенні про виконання завдань в домашніх умовах, або бесіди з батьками, ми відокремили ці труднощі невідкладними.

Ті дані які ми отримали в результаті кількісного та якісного аналізу дозволили нам припустити, що в більшості батьків наявні значні труднощі у виконанні завдань які надаються для виконання вдома з дитиною, та мають значну педагогічну некомпетентність. Отже, метою розроблених нами

рекомендацій є покращення співпраці родини з логопедом шляхом розробки рекомендацій для виконання домашніх завдань з дитиною.

Задля підвищення ефективної співпраці сім'ї дітей з мовленнєвими порушеннями та логопеда під час корекції та розвивальної частини роботи було використано основи даних підходів:

- представити батькам рекомендації які містять в собі практичний характер;
- практичні навички для виконання домашніх завдань;
- ігри разом з батьками для ознайомлення з мовленнєвими порушеннями.

Основний зміст представлених рекомендацій для родин дітей з мовленнєвими порушеннями та логопедом задля покращення взаємодії та її ефективності, був розділений на окремі три блоки залежно від тих чи інших запитів чи труднощів, котрі були з'ясовані під час аналізу констатувального експерименту.

Блок *«Заохотити дитину»*. До даного блоку нами було представлені основні моменти котрі мотивують дитину до занять, рекомендації сім'ям про те як краще заохотити дитину, які основні мотиви для відвідування логопеда, тощо.

Блок *«Супровід родини»* має за мету покращити педагогічні знання та навчити родину: виконувати завдання які надав логопед для домашнього виконання якісно та з підвищеною результативністю; підібрати коректні слова, аби запобігти конфлікту; використовувати гру в процесі виконання вправ; бути підтримкою для дитини; бути компетентними до введення логопедичних вправ в режим дня, тощо.

Блок *«Пропедевтика мовленнєвих порушень»* містить в собі інформацію про періодизацію розвитку мовлення, первинні ознаки відхилення від норми розвитку мовлення (від 3-ьох до 6-ти років), особливості супроводу сім'ї для пропедевтики мовленнєвого порушення дитини.

Потрібно зауважити, що до представлених блоків були створені міні-презентації з того чи іншого проблематичного питання з узагальненої схеми та складають відповідну збірку інформаційних матеріалів. Пропонуємо переглянути та ознайомитися з основними моментами, які увійшли до запропонованих рекомендацій.

Зміст Блоку 1 «Заохочення» полягає у розкритті головних моментів щодо того яким способом варто мотивувати дитину завітати до логопеда, як роз'яснити чому це варто робити тощо.

Мета даних презентацій:

- пояснення дитині чому варто завітати до логопеда;
- як заохотити піти на заняття до логопеда показано на рисунку 2.1;
- чому є важливим виконувати завдання, які пропонує логопед та ін.

«ЯК ЗАОХОТИТИ ДИТИНУ ЙТИ ДО ЛОГОПЕДА»

	1) Не промовляйте до дитини зауваження щодо мовлення, які можуть завдати образу Вашій дитині («ти погано говориш», «ти не вмієш розмовляти»);
	2) Наголошуйте увагу не на труднощах які виникають у дитини, а навпаки на її вдалих спробах, успіхах, які вже видно після занять з логопедом; 3) Перед тим як вперше підете до логопеда, підготуйте її до цього моменту, і ні при яких умовах не кажіть їй неправду;
	4) Не рекомендується казати дитині, що вона відвідує логопеда через те, що вона погано розмовляє. Краще розкажіть, що ви йдете на заняття, задля того щоб покращити мовлення.

Рис. 2.1. Як заохотити дитину йти до логопеда

Тому, для реалізації визначених пунктів рекомендують виконувати наступні практичні вправи:

- не промовляйте зауваження щодо мовлення, які можуть завдати образу Вашій дитині(до прикладу: «*ти погано говориши*», «*ти не вмієш розмовляти*» тощо);
- наголошуйте увагу не на труднощах які виникають у дитини, а навпаки на її вдалих спробах, успіхах, які вже видно після занять з логопедом;

– не рекомендується казати дитині, що вона відвідує логопеда через те що вона погано говорить. Краще розкажіть, що ви йдете на заняття, задля того щоб покращити мовлення;

– перед тим як вперше сходити до логопеда, підготуйте її до цього моменту, і ні при яких умовах не кажіть їй неправду.

Другим було надано блок «Виконання завдань». В даному блоці розкриваються основи того як виконувати вправи для артикуляційного апарату щоб вони були ефективні, і в домашніх умовах при їх виконанні не виникали конфлікти з дитиною.

Поміж ключових рекомендацій, продемонстровані додаткові на рисунку 2.2:

- розклад артикуляційних вправ(конкретні дні та кількість вправ для виконання);
- позначка про виконання(дитина самостійно позначає помітку в розкладі вправ, про зроблену вправу, таким чином в неї зростає самомотивація).

ЯК ВИКОНУВАТИ ВПРАВИ ВДОМА?

«ЧАШЕЧКА» Зроби широким свій язик, Його краєчки підніми – Так вийшла чашечка у нас, Цю вправу виконай ще раз.	• Запропонуйте дитині розклад, в які дні та які вправи виконувати(показавши картинки)
«ГОДИННИК» День і ніч іде годинник, відраховує хвилини. Чуєш, стукає: Тік-так, тік-так. Язичком зроби ось так: Тік-так, тік-так.	• Дитина самостійно повинна позначити відмітку про виконання вправи

логопед напередодні проконсультує про вправи та їхню кількість

Рис. 2.2. Як виконувати вправи вдома

В процесі виконання вправ з дитиною, першочерговою проблемою є те, що в дитини з першого разу не виходить, в такому випадку необхідно підтримати її. З основних підтримуючих, можна виділити наступні представлені на рисунку 2.3 вислови:

- «Я бачу в тебе вдало виходить»: після кожної виконаної вправи намагайтеся акцентувати свою увагу на тому, що в дитини є значні успіхи;
- «Все тебе виходить?»: у тому випадку якщо дитина хоче самостійно виконати вправи, то періодично цікавтесь чи не виникає проблем у виконанні, так дитина не буде відчувати себе самотньою;
- «Круто, яка прекрасна «чашечка».

ЯК ПІДТРИМАТИ ДИТИНУ ПРИ ВИКОНАННІ ВПРАВ?

Рис. 2.3. Як підтримати дитину при виконанні вправ?

Так чи інакше, важливо не забувати, що ключовою діяльністю дитини дошкільного віку є гра. Тому необхідно виконувати вправи та завдання в ігровому процесі, адже так дитині ефективніше засвоюється вивчене, а час який виокремлений для виконання вправ проходить швидше, цікавіше та яскравіше. При такій діяльності між вами з дитиною створюється дружні

відносини та стає вторинним обов'язок виконувати завдання, адже ви граєтесь, а не виконуєте завдання чи вправи[16,с.67].

Найбільш компетентною можна вважати представлену на рисунку 2.4 гру «Логопед», на меті якої є ротація ролей, тобто дитина стає на місце логопеда і виконуватиме її роль. По-перше, це досить цікаво, по-друге дитина набуває більше впевненості в собі і отримує задоволення а натомість і бажання займатися.

Рис. 2.4. Ігри, що зацікавлюють дитину

Також, поширеною проблемою є батьківське занепокоєння через неможливість дитиною виконати вправу, в результаті дитина засмучується. Найбільш кориснішим в цей момент буде підтримка від родини. Необхідно дати дитині зрозуміти що в цей час вона не сама, і що вправи є дуже простими.

Надаємо на рисунку 2.5 основні фрази під час дитячої істерики:

- В тебе вже краще виходить (необхідно нагадувати дитині про її прогрес, так як вона не розуміє навіщо це виконувати, якщо все залишається як є);

- Ми це подолаємо!(використовуйте займенник «Ми», так дитина зрозуміє що це не лише її труднощі);

- Хочеш, я тобі допоможу?(завжди перепитайте дозволу у дитини перед тим як давати їй поради).

ЩО РОБИТИ У ВИПАДКУ ЯКЩО ДИТИНА НЕ МОЖЕ ВИКОНАТИ ВПРАВУ?

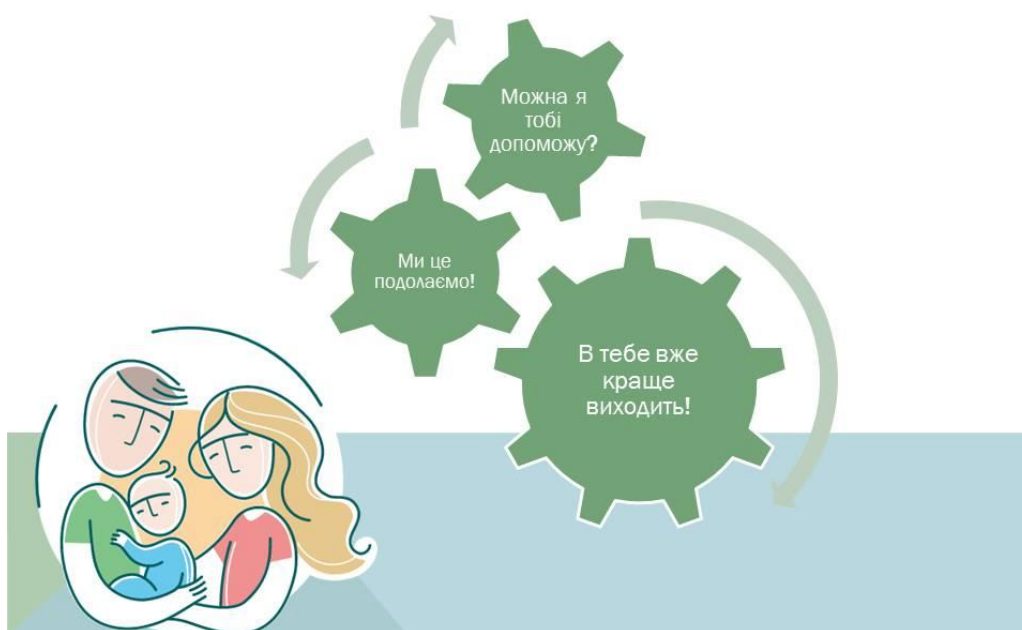

Рис. 2.5. Що робити у випадку, якщо дитина не може виконати вправу?

Так, звичайно, з дитиною виникають труднощі та конфліктні ситуації в процесі заняття з логопедом, тому батькам важливо мотивувати та надихати свою дитину.

Рекомендації батькам, котрі часто зіштовхуються з постійними конфліктами та істериками з дитиною під час виконання вправ надані на рисунку 2.6:

- Проводьте разом вправи з дитиною(своїм прикладом продемонструйте дитині необхідність та важливість виконання);

- Давайте вашій дитині якомога більше права керувати виконанням вправ («покажи як правильно виконати це»);
- Виконуйте завдання у формі змагання («спробуємо хто довше протримає «голочку»?»).

Рис. 2.6. Як спільно дійти до вирішення проблеми?

Наступним було розкрито Блок 3 «Пропедевтика порушень мовлення», який містить:

- періодизація розвитку мовлення при умові типового розвитку;
- «червоні прапорці» в мовленні дитини;
- «домашній логопед».

Періодизація розвитку мовлення проінформовані нами з метою проінформувати та педагогічно ознайомити батьків. Адже вони не завжди компетентні в тому, що і коли має сформуватися у дитини. В цьому випадку їм допоможуть дані, які представлені на рисунках 2.7; 2.8; 2.9.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ(ВІД 3-ЬОХ ДО 6-ТИ РОКІВ)

В період 3 років:

- ❖ Формується фразове мовлення;
- ❖ Оформлюється граматичне мовлення(відмінкові закінчення, узгодження прикметника з іменником, використання прийменників (на, у);
- ❖ Вміння використовувати в форми мовлення однини та множини іменників.

Рис. 2.7. Розвиток мовлення від 3 до 6 років

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ (ВІД 3 ДО 6 РОКІВ)

Дитина в 4 роки: Використовує прості та складні речення в мовленні;

Добре вимовляє двоскладові слова;

Узагальнює слова, розрізняє предмети.

Рис. 2.8. Розвиток мовлення від 3 до 6 років

Дитина в 5 років:

Словниковий запас містить 1500-2000 слів;

Вдосконалення звуковимови(звук [р] в цьому віці ще може замінюватись на й, л або ль);

Дитина може переказувати казки з додатковою допомогою дорослих, повторює не довгі вірші.

Рис. 2.9. Розвиток мовлення від 3 до років

Основним у дитячому вихованні дітей з мовленнєвими порушеннями є показники – «червоні прапорці», до яких ми додали загальну ключову інформацію про вікові дані та особливості проявлення мовленнєвих порушень, котрі можуть знадобитися батькам дітей від 3-ох до 6-ти років включно. Вони продемонстровані на рисунках 2.10 – 2.12.

Варто зауважити, що змістовність блоків, їхнє додаткове створення, розгалуження розділів тощо, ефективніше з урахуванням конкретних запитів та труднощів які є актуальними на сьогоднішній день та які виникають в процесі корекційно-розвиткової роботи і співпраці логопеда з родиною.

Рис. 2.10. "Червоні прапорці" в мовленні дітей дошкільного віку(3 роки)

Рис. 2.11. "Червоні прапорці" в мовленні дітей дошкільного віку (4 роки)

Рис. 2.12. "Червоні прапорці" в мовленні дітей дошкільного віку (5-6 років)

Розділ «Домашній логопед» наданий стисло узагальненими рекомендаціями аби уникнути проблематичного мовленнєвого розвитку у дитини. При їх використанні, батьки мають змогу підвищити мовленнєву діяльність дитини та применшити ознаки мовленнєвих порушень. Вони надані на рисунку 2.13.

«ДОМАШНІЙ ЛОГОПЕД»

В процесі спілкування з дитиною в умовах вдома:

- ☐ Запитуйте в дитини якомога більш відкриті питання(аби провокувати мовлення);
- ☐ Будьте прикладом (проговорюйте слова чітко, при вимовленні слів показуйте артикуляцію);
- ☐ Під час прогулянок розмовляйте з дитиною;
- ☐ Наскільки це можливо скоротіть час користування телефоном;
- ☐ Роз'ясніть нові для дитини слова;
- ☐ Використовуйте прості слова під час спілкування;
- ☐ Своєчасно зверніться до логопеда;
- ☐ Старайтеся розвивати артикуляційний апарат(жування твердої їжі, вправи артикуляційні)

Рис. 2.13. Домашній логопед

Отож, в результаті формувального етапу ми залучали батьків дітей з мовленнєвим порушенням. Для яких була представлена презентація розбита на міні-блоки, серед яких такі:

Блок «*Заохотити дитину*». В ньому надали способи які мотивують дитину до заняття.

Блок «*Супровід родини*». В даному блоці ми показали практичні навички того як проводити завдання які надає логопед для домашнього виконання з дитиною – якісно та результативно; як правильно підібрати слова для попередження конфліктів; активно впроваджувати гру в процесі виконання вправ; мотивувати та бути підтримкою дитині; коректно та компетентно вводити логопедичні заняття та вправи в режим дня, тощо.

Блок «*Пропедевтика мовленнєвих порушень*» в якому ми інформуємо про періодизацію розвитку мовлення; первинні ознаки відхилення від нормотипового мовленнєвого розвитку(від 3-ьох до 6-ти років); особливості супроводу сім'ї для пропедевтики мовленнєвих порушень дитини.

При залучені батьків та логопедів нами було отримано безліч позитивних відгуків, уточнюючих та цікавих запитань та порад. Важливо зазначити, що такий формат співпраці раніше для батьків не використовували.

Наші рекомендації врахували труднощі з якими зустрічаються батьки, їхнє бачення співпраці та загальні актуальні теми. Саме тому, можемо констатувати, що формувальний експеримент вдався, а тому дані нашої міні-презентації можна рекомендувати використовувати логопедам-практикам та батькам дітей з мовленнєвими порушеннями.

ВИСНОВКИ

Проведене нами теоретико-методологічне та практичне дослідження дозволило комплексно розкрити сутність, зміст і особливості співпраці логопеда з родиною у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей. На основі опрацювання наукової літератури та аналізу психолого-педагогічних характеристик дітей з недоліками мовлення та результатів констатувального експерименту встановлено низку важливих закономірностей, що визначають ефективність логопедичного впливу.

Отримані нами результати підтверджують, що порушення мовлення у дітей містять характер комплексності та захоплюють не тільки сферу мовлення, а й наступні аспекти розвитку: мислення, пам'ять, емоційно-вольові процеси, адаптація в соціумі та навички комунікації. Дитина з наявними вадами мовлення, часто зазнають труднощів у спілкуванні з однолітками, засвоєнню навчального матеріалу, сприйнятті поведінкових норм, самообслуговуванні та ігровій діяльності. Це свідчить нам, про невідкладність раннього виявлення недоліків та застосування системного психолого-педагогічного супроводу.

Опрацювання сучасних підходів до логопедичної допомоги, дало нам, що результативність корекції наряду залежить від поєднання різноманітних методів і технологій, які гармонійно доповнюють одна одну та комплексно впливають на розвиток мовлення. Логопедія сучасності опирається на принципи науковості, систематизації та індивідуалізації. Родина забезпечує щоденну підтримку дитини, створює умови задля закріплення мовленнєвих навичок, впливає на емоційний стан та мотивацію дитини.

Проте, отримані нами результати етапу дослідження, свідчать що значна частина батьків не беруть участь у логопедичних заняттях та мають проблеми у виконанні домашніх завдань. Багато родин невпевнені у власній компетентності щодо правильного виконання завдань вдома з дитиною. Це зумовило потребу у більшому розширенні консультативної та просвітницької

діяльності логопеда та створенні доступних і зрозумілих рекомендацій для батьків.

Зазначаючи проблему партнерства варто зазначити, що вони є чи не одним із найголовніших та актуальніших питань, особливо на корекційному шляху дитини. Так як в питаннях навчання дітей з особливими освітніми потребами батьки не є компетентними та недостатньо звертають їхню увагу до порад та рекомендацій фахівців, так як вони не довіряють корекційним педагогам. Але в той же час батьківська роль, їх поінформованість, мотивація та загальна участь є найважливішим на усіх етапах корекційно-розвиткової роботи і гостро постає взаємодія між родиною та логопедом.

Взаємодія родини та логопеда є важливим етапом корекційного процесу та основною умовою ефективної логопедичної роботи. Залученість батьків у спільний корекційний процес зумовлює: взаємодійність вимог до дитини; відповідальність за виконання домашніх завдань; робота на постійній основі з поставленням звуків; активна участь у всіх представлених заходах для батьків, які логопед для них організовує. Співпраця логопеда з батьками є запорукою ефективного та успішного розвитку корекційної роботи з виправленням порушення мовлення. Адже саме заохочення батьків до спільної логопедичної роботи дозволяють закласти головні основи ефективної взаємодії тріади «логопед-дитина-батьки». І на цьому етапі співпраця педагогічного колективу з батьками дітей дошкільного віку вимагає покращення та пошук новітніх ідей до співпраці.

Під час формувального експерименту відбувалось покращення співпраці між батьками та логопедом на основі наступних підходів:

- Рекомендації практичного характеру для батьків;
- Практичні навички задля виконання завдань вдома;
- Ігри з дитиною вдома для пропедевтики мовленнєвих порушень.

Вище зазначені підходи продемонстровані в наступних блоках:

1. Блок «Як заохотити дитину йти до логопеда»;
2. Блок « Виконання завдань вдома»

3. «Пропедевтика порушень мовлення».

Дані розроблені рекомендації мають змогу слугувати як для батьків дітей з мовленнєвими порушеннями, так і для логопедів-практиків, котрі мають проблеми в створенні успішної взаємодії з батьками.

Таким чином, взаємодія логопеда з родиною виступає ключовою умовою успішного та ефективного подолання порушень мовлення у дітей та повинна розглядатися як один із центральних та ключових напрямів сучасної логопедичної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Бережна Д.С. Порушення зв'язного монологічного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку // Компетентнісний вимір сучасної освіти: теорія і практика: зб. тез V регіон. наук.-практ. конф. (19 трав. 2017 р., м. Запоріжжя) / МОН України, Департамент освіти і науки ЗОДА, КВНЗ «Хортиц. нац. навч.-реабілітац. акад.» ЗОР. Запоріжжя, 2017 . С. 140-142.
- 2.Валентьєва Т.І Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників/Т.І,Валеньєва//Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2013 . – Вип.№17(1). С. 121-128.
- 3.Васильєва Н.І. Профілактика затримки мовленнєвого розвитку в дітей раннього віку. Логопед. 2004. №1. С. 59-64.
- 4.Колишкін О.В. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності: навч. посіб. / :для студ. вищ. навч. закл./Олександр Володимирович Колишкін. - Суми : Університетська книга, 2018. - 391 с.
- 5.Вступ до спеціальності: конспект лекцій з дисципліни «Вступ до спеціальності» для студентів денної форми навчання спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Ч.І. / укладач О. М. Кас'яненко - Мукачєво : МДУ, 2020. - 72с. (др.арк.3.0).
- 6.Гаврилова Н. С. Класифікації порушень мовлення / Н. С. Гаврилова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. - 2012. - Вип. 20(1). - С. 293-315
- 7.Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей: монографія/Н.С.Гаврилова. – Кам'янець-Подільський:Друк- Сервіс, 2011. - 200с.
- 8.Гайван Т.Я., Макарова С.М. Логопедична робота з дітьми(із загальним недорозвитком мовлення)(Комплекс матеріалів для логопедичних занять). Х.:Веста :Вид-во «Ранок»,2008.С.184

9.Галян О.І., Борисенко З.Т. Психологічні аспекти супроводу батьків дітей з особливими освітніми потребами. Теорія і практика сучасної психології.2019.№ 2.Т.2.С.44-49.

10.Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: Науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків/Укладач О.В. Гаяш. Ужгород :Інформаційно-видавничий центр ЗІППО,2016.120с.

11.Гончар Л.В. Теоретико-методичні засади формування батьківсько-дитячих взаємин: дис. ...доктора пед.наук:13.00.07/Л.В.Гончар.Київ, 2018.510 с.

12.Гринькова Н.,Шагай, Н.Сучасні аспекти та напрями вдосконалення логопедичної роботи в ІРЦ.//Нова педагогічна думка.—2023.—№1.—С.50-56

13.Гриценко В.Г. Формування навчального середовища з використанням соціальних хмарних сервісів.Хмарні технології в освіті: матеріали Всеукраїнського науково-методичного Інтернет-семінару(21.12.2012 р.)Кривий ріг:КМІ,2012.С,29-30.

14.Губарь О.Г. Надання логопедичної допомоги підліткам з вадами мовлення в закладах МОЗ України/О.Г.Губарь//Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки:зб.наук.Праць.Частина II./Луган.нац.ун-т ім. Тараса Шевченка.- Луганськ,2011.-№ 14(225).-С.114-120

15.Дичківська І. Іноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав,2004.352 с.

16.Завальнюк Т.В., Поліщук Т.С. Виховання дітей дошкільного віку в ігровій діяльності. Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка(протокол №8 від 25.03.2016р.)67 с.

17.Закон України «Про охорону дитинства» : від 26.04.2001 р./ Президент України.-Офіц.вид.- К.,2001.-12 с.

18.Інтерактивна взаємодія логопеда з батьками у програмі логопедичного супроводу/В.А.Кисличенко//Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. – 2020. – Вип. 16(1). – С.113-121.

19.Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї як системна логопедична допомога родині, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення/ В.А.Кисличенко//Логопедія.- 2015. - №6. – С.24-30.

20.Кисличенко В.А.Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушенням мовлення:дис.канд.пед.наук:13.00.03.Київ.2010.208 с.с.119

21.Козинець, Олександр Володимирович. "До історії вивчення проблеми зайкання: період античності." *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна* 23 (2) (2013): 249-257.

22.Комплексна оцінка розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед.ун-т імені Павла Тичини, Ф-т дошкільної та спец. освіти; уклад. Л. А. Черніченко. – Умань: Візаві, 2022. – 142 с.

23.Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмнометодичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 258 с

24.Король А. Формування дистанційно інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами:дис.докт.філософії.Київ,2023.304 с.

25.Логопедія: Підручник. - Шеремет М. К., Тарасун В. В., Конопляста С. Ю. та ін.]; за ред. М. К. Шеремет – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.

26.Логопсихологія : навч. посіб / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. д-ра пед. наук, проф. М. К. Шеремет. - К. : Знання, 2010. - 294 с.

- 27.Лопатинська Н.А.,Коломієць Є.М. Розвиток монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами засобами цифрових технологій.//Соціально-гуманітарні науки.—2024.— №2.— С.48-55.
- 28.Лук'яник Л.В. Методичний аспект формування граматичної компетенції учнів початкових класів західного регіону України. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016.№ 10.С. 118-123
- 29.Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки. Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с
- 30.Марченко І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення: навч. посіб. для студентів пед. ВНЗ: спец. «Корекційна освіта(логопедія)». Київ: Слово, 2005.307с.
- 31.Пінчук Ю.В. Організаційне забезпечення логопедичної роботи в умовах дитячої поліклініки. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Корекційна педагогіка.2016.С.52-58.
- 32.Поліщук С.В. Рівні ЗНМ та їх загальна характеристика у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.Серія:Соціально-педагогічна.2011.№ 17.С.286-293
- 33.Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами. Навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупасової. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ», 2010. 363 с.
- 34.Рання логопедична корекція: навч.-метод. посіб./ МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Каф. спец. та інклюзивної освіти; уклад. Л. А. Черніченко. – Умань: Візаві, 2020. – 150 с.
- 35.Ревть А.,Голембійовська Л. Організація логопедичної допомоги в умовах сім'ї, яка виховує дитину з ринолалією. *Людинознавчі студії.Педагогіка*.2014.Вип.29(2).С. 161-168
- 36.Рібцун Ю. В.Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку .Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. — 40 с.

37.Рібцун Ю.В. Дошкільні логопедичні пункти: актуальні проблеми сьогодення. *Проблеми та перспективи формування інноваційної системи освіти в ХХ столітті*: матеріали міжнар.наук.-практ.конф.,м.Львів,3-4 лют.2012 р. С 63-65.

38.Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу: посібник/Ю.В.Рібцун. -Харків:Основа,2012.- 239с.

39.Рібцун Ю.В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками: молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання .2011.№1.С.33-37.

40.Рібцун Ю.В. Сучасні ігрові технології логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення//Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД:зб.наук.пр.- Переяслав-Хмельницький,2013.- С.132-133

41.Рібцун Ю.В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення:навч.-метод.посіб./Ю.В.Рібцун.К.,2014.238с.

42.Савінова Н. В., Корнієнко І. В., Берегова М.І. Викладання курсу «Логопедія» студентам спеціальності «Спеціальна освіта». Навчальнометодичний посібник. Миколаїв. 2020. 229 с.

43.Самойленко, І.(2019).Система сучасних форм співпраці вчителя-логопеда з батьками у процесі корекційної роботи. Л'ОГОС. Мистецтво наукової думки,вип.4(Червень),98-100.

44.Стахова Л.Л., Волкова А.С. Розвиток навичок спілкування та мовленнєвої активності дітей із загальним недорозвиненням II рівня. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської заочно науково-практичної конференції(15 лютого 2019 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П.,2019.С.124-127.

45.Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект:збірник наукових і науково-методичних праць/редкол.І.М.Шимко, І.О.Талаш. – Вип. 1. – Кривий Ріг:КДПУ, 2018. 366с .

46.Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції(14 квітня 2017 року, м. Суми).-Суми: ФОП Цьома С.П.. 194с

47.Сучасні проблеми логопедії та реабілітації:матеріали I обл.наук.-практ.-конф.-Суми :Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка,2010.- 244с.

48.Т.Федій «Анкета для батьків. Мовлення моєї дитини»(2021)
<https://vseosvita.ua/library/anketa-dla-batkiv-movlenna-moei-ditini-403191.html>
 (дата звернення:14.11.2025)

49.Тищенко В.В Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя та шляхи їх усунення / В.В.Тищенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та соціальна психологія. – 2016 . – Вип.32(2). С.165-169.

50.Турубарова А., Ключкова Ю., Король А. Партнерська взаємодія логопеда з батьками під час проведення артикуляційної гімнастики.2025,с.53-57.

51.Фурман Н.В. Використання ігрових прийомів у подоланні тяжких порушень мовлення у дітей дошкільного віку: методичний посібник для вчителів-логопедів. Кам'янець –Подільський,2017.94с

52.Цибуля Н., Стахова Л. Логопедична допомога в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*.2017. С.164-166.

53.Bordalba M.,Bochaca J. Digital media for family-school communication.Parent`s and teacher`s beliefs. Computers and Education.2019.Vol.132.№1.P.44-62.

54.Kussmaul A. Troubles De La Parole. Bailliere, Paris, 1884. 342 p.

ДОДАТОК

Додаток А

Анкета для батьків «Мовлення моєї дитини»

Шановні батьки!

Просимо Вас відповісти на запитання, що допоможуть вивчити особливості мовленнєвого розвитку Вашої дитини та роль родини у його підтримці.

Анкета є анонімною. Дякуємо за участь!

Блок 1. Загальні відомості

1. Вік Вашої дитини: ____
2. Стать: ☐ хлопчик ☐ дівчинка
3. Чи відвідує дитина логопеда? ☐ так ☐ ні
4. З якого віку Ви помітили мовленнєві труднощі у дитини?
5. Яке саме порушення мовлення (за Вашими спостереженнями) є у Вашої дитини?

Блок 2. Обізнаність щодо мовлення та логопедичної допомоги

6. Чи Ви знаєте діагноз мовленнєвого порушення, поставлений логопедом? ☐ так ☐ ні
7. Чи зрозуміло Вам, над чим саме працює логопед із Вашою дитиною? ☐ так ☐ частково ☐ ні
8. Чи можете Ви назвати методи/вправи, які логопед застосовує на заняттях?
9. Які з методів Ви пробували використовувати вдома?

Блок 3. Домашня підтримка мовлення

10. Чи дає Вам логопед домашні завдання? ☐ так ☐ ні
11. Як часто Ви займаєтесь із дитиною вдома (вправи, ігри тощо)?
☐ щодня ☐ 3–4 рази на тиждень ☐ рідко ☐ не займаюсь

12. Скільки часу триває одне заняття вдома?

☐ до 10 хв ☐ 10–20 хв ☐ більше 20 хв

13. Що заважає Вам регулярно займатися з дитиною? (можна вибрати кілька варіантів)

☐ брак часу ☐ відсутність знань ☐ дитина не хоче ☐ не знаю, як правильно ☐ інше: _____

Блок 4. Психологічна готовність і потреби

14. Наскільки Ви впевнені у своїх навичках допомоги дитині з мовленням?

☐ дуже впевнений ☐ частково ☐ сумніваюся ☐ не впевнений зовсім

15. Яку інформацію Ви хотіли б отримати від логопеда?

☐ методичні рекомендації ☐ приклади вправ ☐ відео або демонстрації ☐ консультації

16. Чи вважаєте Ви, що родина повинна активно брати участь у корекції мовлення дитини? ☐ так ☐ частково ☐ ні

17. Чи бачите Ви позитивні зміни у мовленні дитини з початку занять з логопедом? ☐ так ☐ не дуже ☐ ні

18. Чи хотіли б Ви взяти участь у тренінгах або консультаціях для батьків? ☐ так ☐ ні ☐ не впевнений

Блок 5. Відкрите запитання

Що, на Вашу думку, може допомогти покращити мовлення Вашої дитини вдома? (Ваша відповідь в довільній формі)